na u gotovom

Pojedini broj 4 din.

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK TIZSZER ÉVENTE

TARTALOM:

Juhász Árpád: Üzenet (vers) — — — — — — — — 161
Hozzászólás (második közlemény) — — — — — — 162
Váruai Zseni: Május (vers) — — — — — — — — 167
Ispánovics Imre: Vojvodina gyáripara — — — — — 168
Palotás Imre: Születésem (vers) — — — — — — — 174
Demosthenes: Intelem — — — — — — — — — 175
Darvas József: Gyermekéveimből — — — — — — — 177
Oeskay Lászlórul való ének (a régi magyar költészetből) — 180
Veres Péter: Egy földmíves naplójából — — — — — 181
László Endre: Versenyfutás a petróleumért — — — — 187
Erdélyi József: Dal a Bakony alján (vers) — — — — 188
Vas Béla: Gazdasági szemle — — — — — — — — 188
Hajdú Vilmos: Ami az esernyő alatt van — — — — — 191
Szántó Árpád: Világszemle — — — — — — — — 193

FIGYELŐ

Sánta Péter: Japán katonai ereje — — — — — — 197
N.: Amit meg kell tenni — — — — — — — — — 197
Pataky Mária: Március 8. Zágrebban — — — — — — 198
N.: Francia érdekek Spanyolországban — — — — — 198
Késő megismerés — — — — — — — — — 199
A fasizmus kudarca — — — — — — — — — 199
K. J.: Gyermekvédelem háború esetén Angliában — — 199

LAPSZEMLE

Ilustrovani Kurier Codzieny, Völkischer Beobachter, Mariane, Deutscher Justitz, Daily Express, Dnevnik, Manchester Guardian, Times, Die Weltwoche

SZEMELVÉNYEK — — — — — 202

INNEN-ONNAN — — — — — 203

KÖNYVSZEMLE

Oláh István: Magyarok (Illyés Gyula) — — — — — 204

KRÓNIKA

VI. ÉVFOLYAM ■ SUBOTICA ■ 1939 MÁJUS ■ 5. SZÁM

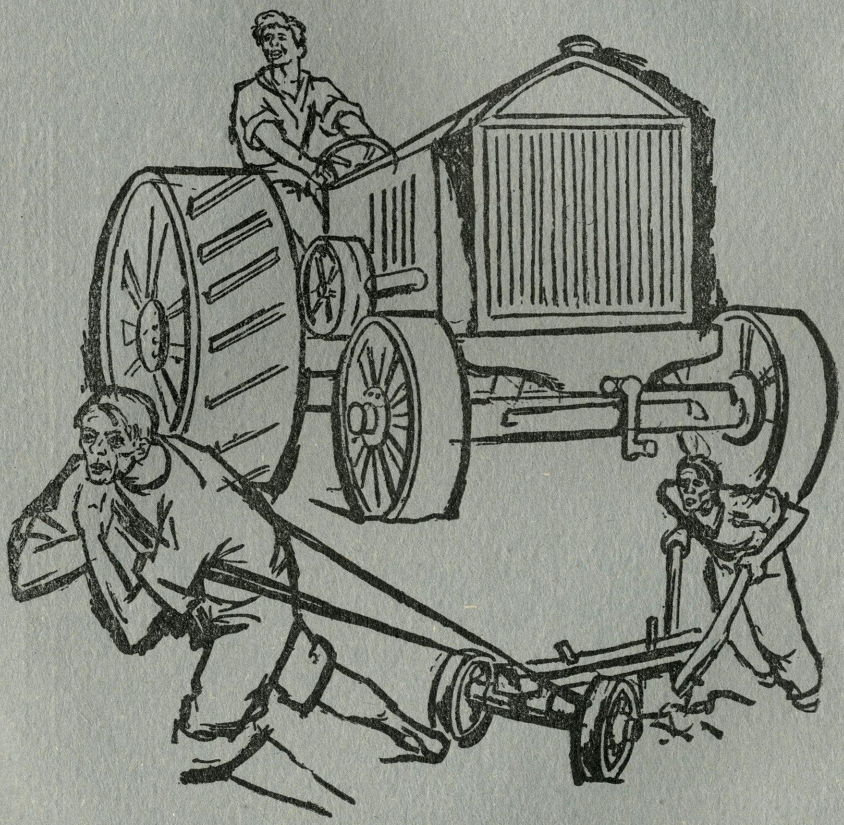

Teodorovics Gyura: Két világ

Üzenet

Hallgatok, de nem hervadok,
hiszen még beteg sem vagyok,
csak körülöttem a világ
az, akit kórok férge rág.

Én orditoznék hangosan,
de befogják szám sokan,
zümmögöm hát a hangokat,
akár a robogó vonat.

és mint az elszáradt kenyér
a pékek polcain henyél,
mert nincsen aki érte nyúl,
hisz frisset eszik csak az úr.

úgy várok én is csöndesen,
Nem bánt a mások gőgje sem,
békák brekegnek, az ökör
telt vályú mellett frustököl

s akad, kinek semmi se fáj,
költő, ki citra papagály,
lantot penget, ha süt a hold,
rimekkel kever alkoholt.

Nekem még szólni sem szabad,
csak álmodom a szavakat,
de az időnek méhe van,
melyben a szó tetté fogan.

A jövő titkos méhein
most érnek hangá érveim
s egyszer kiáltani fogok,
embernek munkát és jogot!

Juhász Árpád

Hozzászólás

(Második közlemény)

Ha a Jugoszláviában megjelenő magyarnyelvű ujságokat, folyóiratokat és egyéb kiadványokat olvassuk: ezt a szót — egység — majd minden cikkben ott találjuk. Az idegenből jött fölületes szemlélő örömmel észlelheti, hogy az egész kisebbségi magyarság — tekintet nélkül társadalmi, politikai beállitottságára — egységes, mert ugyanazt akarja. Ha pedig némi politikai iskolázottsággal is rendelkezik, akkor megállapíthatja, hogy okvetlenül szebb napok virradnak ránk, mert egységben az erő és az egységes föllépés meg kell, hogy hozza a kivánt eredményt.

Így ez a jóakaratú idegen. Azonban mi, ittélők jobban, mélyebben látjuk a helyzetet és máskép is itéljük meg.

Abban tényleg megegyezünk, hogy az egység életszükséglet. De csak ebben. Ez pedig édes-kevés. A dolog lényege ma már nem az egységvágyás, hanem a *mód*, ahogyan különböző nézetek képviselői ennek létrehozását elképzelik, ahogyan annak nyélbeütésén dolgoznak. És itt óriási különbségek vannak. Nem áll módunkban külön-külön felvázolni az egyes nézőpontokat. Ma még ott tartunk, hogy ezek száma ezernyi. De ez nem is fontos. A szemünk láttára és fülünk hallatára végbemenő kikristályosodás folyamata végeredményben is elvisz addig a pontig, melyre az eddigi jelek alapján biztosan következtethetünk. Addig a pontig, ahol két-három módszer köré csoportosultak, kiket az eszmék és áramlatok harca a politikai cselekvés útjára vitt.

Hasznos már *most* bemutatni az összebékithetetlen elképzeléseket, hogy egyrészt a tisztulási folyamatot meggyorsítsuk, másrészt a választást megkönnyítsük: jobbra vagy balra; előre vagy hátra.

Itt vannak a „népközösség", a „nemzetegész", a „magyar sorsközösség", az „osztálynélküliség" jelszavai. Életszemléletünk felkavartságát mutatja, hogy sokszor ugyanazon lap hasábjain ellentétes jelszavak még ellentétesebb magyarázataival találkozunk. Szükségesnek tartjuk, hogy ebben a bábeli elnevezés zavarban — és mert zavar a szavakban csak a fogalomzavar egyik megnyilvánulása — tehát fogalomzavarban rendet csináljunk.

Nem állíthatjuk tiszta lelkiismerettel, hogy nálunk a népellenes fasiszta irány már teljesen kialakult. Egyes csoportok ebben az irányban fejlődnek, de hogy valódi — eljövendő, vagy áhított — vértjükben lépjenek a tömegek elé, attól azoknak ellenséges hangulata ugyanúgy visszatartja, mint saját eszmevilágukban különböző ellentmondásai. Az osztályharc tárgyilagos létezését öntudatosan valló és az összes szabadelvű erőkkel szövetkezni akaró baloldal mellett, csírájában bár, de ott van a „népi szocialista" irány is. Le kell szögeznünk, hogy a fasizmus főkolomposai romboló munkájukat szerény felkészültséggel, de annál több rosszakarattal végzik.

A népiesek „magyarközössége", „népközössége", „sorsközös-

sége", „osztálynélküli társadalma" középen van a fasizmus állítólag osztályfeletti „népközössége" és a dolgozó osztályok harcos szövetkezésének népközössége között. Ha a szocializmus osztályok feletti, általános „népi" programmá válik, akkor *ennek* a „szocializmusnak" szempontjából a paraszt és munkás közötti osztály-*különbség* ép oly kevéssé fontos, mint a munkás és a tőkés, a nagybirtokos és a nincstelen közötti osztály-*ellentét*. Itt a „nép" többé nem a dolgozó osztályok élő közössége, hanem valamennyi osztály misztikus közössége, melyben az osztálykülönbségek — legalább a népbolondítók, a legenda-gyártók szerint — „megszünnek."

Vannak, akik keveslik a nép egyes osztályainak *szövetkezését* közös célok kivívására; puszta érdekházasságnak tartják, aminek nincs lángja és lobogása, nincs ereje és lendülete. Ennél többet szeretnének: igazi „népi egységet", teljes eggyéolvadást. Az osztályok szövetkezését túl észszerűnek, külsőlegesnek tartják, mert az politikai és világnézeti alkudozásokkal és engedményekkel jár. Ők többre vágynak, olyan „mozgalomra", amely lenyúl a népi mélytalajba és a teljesség igényével lép fel. És valóban az ember nemcsak kenyéren él. Helyesebben: a kenyér nemcsak lisztből áll, nemcsak a mai nap eledele, hanem a jövőé is, az egész élet kenyere, tehát alkatrészei között ott kell lennie valaminek, ami az igaz, szép, boldog, emberi, tehát *teljes* élet tápanyaga. Az emberiségnek, a népnek olyan kenyér kell, amelyért élni és halni tud.

De vajjon nem lehetnek-e a dolgozó osztályok *szövetkezésének* is olyan céljai, melyekért érdemes élni és halni? A lángolást és lelkesedést, az egységet és egybeforrást a népmozgalmak nem az egyes osztályok között fönnálló különbségek *megszűnéséből* merítik, hanem közös érdekeikből, a közös nagy harci célokból. És átmeneti célok is lehetnek *nagy* célok, pedig tudjuk, hogy elérve őket, még nem oldottuk meg társadalmunk minden ellentmondását. A francia forradalomban nem volt-e elegendő tűz és láng, egységbe forrasztó erő a forradalmi haza védelmére, pedig ez csak *közös érdek* volt, népi egységről, osztálykülönbségek és ellentétek megszünéséről szó sem lehetett. Mondhatnánk, hogy van „mitoszt" teremtő ereje a demokratikus népi összefogás gondolatának is! De ez a „mitosz" arra való, hogy a néptömegek *valóságos érdekeiben* és *valódi osztályhelyzetében* gyökerező harc lendületét és erejét *fokozza fel*, ellentétben a másik „mitosszal", melynek célja, hogy *elfeledtesse* a néptömegekkel a valóságot, elkendőzze az osztályellentéteket és a népet valódi érdekeivel ellentétes célok szolgálatába állítsa. Az osztálynélküli társadalom *igérete* az osztályok megszüntetése, vagyis a termelő eszközök magántulajdonának megszüntetése nélkül a hazug mitoszok közé tartozik, melynek célja: a dolgozók tisztánlátását megzavarni.

Mi hát a népközösség? Szerintünk: bizonyos osztályok szövetkezése, tudatos vagy ösztönös összefogása közös célok kivívására. A fasiszták szerint: az egyfajtájúak misztikus „osztálynélküli" közössége. És a népiesek szerint? A „nép"-fogalom az ő gondolkodásukban arra való, hogy kiküszöbölje az *osztály*-fogalmat, tehát misztikus elemeket tartalmaz, másrészt arra, hogy a reakció tisz-

tára misztikus, faji „nép"-fogalmával szemben a parasztelemet, tehát a társadalmi elemet hangsúlyozza. Ez a felemásság, ez a „középúton" lebegés vezet arra, hogy a reakciósok hol mint „baloldaliakat" támadják őket, hol pedig számítanak rájuk. Mi a gyakorlati jelentősége ennek a fogalomzavarnak? Világosan szólva az, hogy a nép misztikus fogalma: a felső osztályok fegyvere a nép ellen. A nép reális (osztály) fogalma: az alsó osztályok fegyvere a felsők ellen. A népközösség: *harci programm* mindkét esetben . . . De míg a népközösség osztályfogalmának az a követelmény a tartalma, hogy a népet alkotó osztályok tudatosan fogjanak össze közös ellenségeik ellen, addig a népközösség „osztályfölötti" fogalmának az a tartalma, hogy megakadályozzák a demokratikus népi összefogást és ezért az uralkodó osztály olyan szempontokat, érzéseket igyekszik megtenni a „népközösség" alapjának, melyek arra valók, hogy a néppel elfeledtessék valódi érdekeit, a dolgozók és kizsákmányolók állítólagos „sorsközösségére" irányítsák a tömegek figyelmét és érzéseit.

Magyar és magyar között természetesen van „sorsközösség". Ez egyik alapja annak, hogy van egységes magyar kisebbség, melybe úr is, paraszt is, koldús is, gazdag is beletartozik. Ez a „sorsközösség" azonban sajátságos valami. Dózsát és Zápolyát is „sorsközösség" kapcsolta össze. De *az* a sorsközösség, mely Dózsát Mészáros Lőrinccel, a jobbágyságot a bocskoros nemességgel, az alsó papsággal kapcsolta össze, mégis csak más természetű volt, mint az, mely Verbőczy nemesi „nemzetét" a jobbágysághoz fűzte. Hogy hazai nyelven beszéljünk: a nemoravecek érdeke, hogy ezt a fajta „sorsközösséget" misztifikálják, elhazudják belőle, hogy egymással szemben álló osztályok „sorsközösségéről" van szó és szembeállítsák azzal a másik sorsközösséggel, melyet *egymással vállvetve harcoló osztályok egysége teremt.* A népi sorsközösség: osztályközösség, érdekek, eszmék közössége — harci közösség. Az osztályfeletti misztikus „népközösség": fasiszta hazugság.

Természetesen létrejöhet — bizonyos korokban és célokra — harci közösség alsó és felső osztályok között is. A 48-as magyar forradalom példa erre. *De éppen a 48-as szabadságharc szemlélteti legjobban, hogy a náci-egység gondolatának és az osztálykülönbségek megszünése gondolatának összekeverése nem a nép érdeke, nem alulról, hanem felülről származó gondolat.* A 48-as jobbágyok érdeke az volt, hogy a nemzeti egységen belül továbbra is önnálló külön osztályérdekeinek tudatában legyenek, hogy el ne feledjék: a függetlenség kivívására csak szövetkeztek uraik egy részével, de a közös harcban való részvétükkel az ellentét úr és paraszt közt korántsem „szünt meg".

Manapság lépten-nyomon olyanokba ütközünk, akik „népi" politikáról szavalnak s a „népközösség" programmját hivatalosan is a demokrácia ellen játsszák ki. Ezért jövőnk szempontjából életbevágóan fontos, hogy tudjuk: a demokratikus népi egységnek semmi köze ahhoz a „népközösség"-hez, melyről különböző oldalakról prédikálnak.

Így állunk a jelszavakkal és a mögöttük levő vagy mögéjük bujtatott valósággal. Hangsúlyozzuk: nálunk az irányok csak ki-

alakulófélben vannak és a legveszedelmesebben népellenes is kénytelen a demokrácia jelszavait használni, hogy magának hitelt szerezzen, mert kevés olyan dolog van a világon, amit népünk legszélesebb rétegei úgy gyűlölnének és rettegnének, mint az erőszak parancsuralmát. Hozzátehetjük, nem alaptalanul.

Hogy meg tudjuk különböztetni a konkolyt a búzától, a méregkeverőket a baráttól, a jelszavak igazi értelmével is meg kellett, hogy ismerkedjünk.

De térjünk vissza a jelszavak világából a földre. Nézzünk a kérdések szemébe. Életünkben a politika mindig nagy szerepet játszott. Akkor is, amikor volt u. n. szabad közélet, akkor is, amikor politikáról még négyszemközt sem mertek beszélni az emberek. Azonban — és ez még a mult hibáin fölépülő „a politika úri huncutság" elve — a magyarság széles rétegeit átfogó célkitűzés és akarás nem volt, mert nem lehetett. Nem lehetett az osztályok fönnállása miatt és nem lehetett a fölülről egymást kinevező vezérek miatt sem. A mi életünk utolsó húsz éve alatt történt, mindenképen odahatott, hogy bennünk kifejlessze az u. n. kisebbségi öntudatot. Ez nem is lehetett másként. Csakhogy sorsát mindenki, minden réteg másképen érzi. A magyar földmunkásoknak a föld hiánya fáj; ez fáj az egykori nagybirtokosoknak is, persze egészen másképen. A nagyiparosnak, bankárnak a hitelpolitika fáj; a középosztálybeli értelmiségi állások után síránkozik, stb., stb. Hát bizony nehéz, nagyon nehéz — elvileg lehetetlen is — egy átfogó, mindenki baját egykép istápoló programot adni, hisz ami igazán közös, az majdnem csak a kultúrkérdések körébe tartozik. És jellemző, hogy akkor is, amikor erre, mondhatni, minden lehetőség meg volt, a panaszok, sérelmek fölsorolásának 90%-a ebben csúcsosodott ki. (Igaz, hogy nagybirtokosoktól ép úgy nem kívánhatjuk a földosztás kiszélesitésének követelését, mint hajótöröttől a mentőöv eldobását.)

Ha a kérdés mélyére nézünk, itt is különbségeket látunk. Az isten háta mögött levő tanya zsellérjének az iskolakérdés az iskolával, tanítóval, sőt a forgalomba hozható tankönyvekkel még nem nyert megoldást. Neki utak kellenek, hogy gyereke az iskoláig ne latyakos mezőkön át gázoljon, a gyereknek ruházat kell, hogy télen ne fagyoskodjon, ingyenes, vagy olcsó könyvek, iróeszközök kellenek és végül jobb bér a családapa számára, hogy ne legyen kénytelen iskolaköteles gyerekét munkába adni. Ha másik társadalmi réteget veszünk szemügyre, ugyanúgy megtaláljuk a kérdés különleges — osztály — bélyegét.

Az anyanyelv szabad használati jogának valóraválása elsőrangú emberi szükséglet, de még nem egyenlő a boldogulással. A kultúrát nem lehetett soha anyagi javaktól elválasztani és ma sem lehet. Aki ezt teszi, csal és butít.

Van-e hát akkor pont, amely kisebbségi társadalmunk minden rétegét, vagy többségét egyaránt érdekli? Lehetséges-e egység a kisebbségen belül? Menetelhet-e karöltve minden kisebbségi magyar közös célok felé?

Van, lehet, menetelhet. Ha nem mindenki, de a túlnyomó többség igen.

Mik ezek a kérdések?

Elsősorban az annyiszor említett demokratikus népszabadságok. És itt nem vagyunk egyedül, de velünk áll egy arcvonalban Jugoszlávia népeinek 90%-a.

Azután a különleges helyi érdekűnek nevezhető vojvodinai kérdések. Az adó, hitel, útépítési, vám- stb. politika. És itt sem vagyunk egyedül.

Hisz ezek — mondhatná valaki — nem kisebbségi kérdések. Tévedés ilyet állítani.

Miért?

Mert a mi különleges, népi, vagy nemzetiségi követeléseink igazi, valóságos teljesülése, a önnálló kereteken belül, csak *ezek után* jöhet. Ahol nincsenek demokratikus népszabadságok, ahol nincs szólás-, gyülekezési-szabadság, ott a kisebbség kérdései sem nyerhetnek megoldást. Már azért sem, mert nincs aki a nép nyilvánított óhajának megfelelően kimondja őket. De ha lenne is, a parancsuralmi rendszer, amely a többségi nép érdekeiből is csak a legfölülállókét veszi tekintetbe, nem adhat jogot a kisebbségnek. Bizonyíték egyrészt az olaszországi és németországi kisebbségek közismert sorsa, másrészt a néhai Csehszlovák köztársaság kisebbségi politikája.

Mi szövetkezni akarunk. Nyiltan, hátsó gondolatok nélkül, őszintén, becsületesen és megbecsülve a közös úton, közös célok felé haladó útitársainknak a miénktől eltérő meggyőződését, de ugyanezt akarjuk a magunk számára is. Mi hirdetjük: sorakozni míg nem késő, mert üt a tizenkettedik óra és a mulasztás végzetessé válhat. Ha egy zászló alá is gyűlünk mindannyian, akik népünk javát akarjuk, akkor is kevesen vagyunk, akkor is szövetséges után kell néznünk a köröttünk és velünk egy sorsban élő népek soraiban. Célunkat: az emberi jogok megvalósulását csak az ilyen egységgel és széles szövetkezéssel érhetjük el.

Nem álmodunk lehetetlent és nem ámítunk osztálynélküli egységgel. Nem akarjuk sem a magunk, sem mások számára a kultúra-ellenes, szabadságtipró, idegenből mintázott, vagy éppen az ősi ellenség által számunkra készített rabigát.

Május

Csak súgom a nevét: madársereg dalolja.
Sóhajtom a nevét: virág is illatozza,
Csak mondom a nevét: a szél világgá lengi
s mérhetetlen mélyből a föld kórusa zengi:
Május!

Május: piros reménység,
Május: orgonaillat,
Tüzes sugár az égen,
Május: hajnalcsillag.
Friss nedvek pezsdülése,
erők felhorkanása,
Május: mi ájult lelkünk
emberré torpanása.

Május: szivünk zenéje,
Május: hitünk a létben.
Május: hitünk a jóban,
szépségben, enyhülésben,
Hitünk a barna rögben,
hitünk a zöld vetésben.
Hitünk a dús kalászban,
mindnyájunk kenyerében.

Május: nagy gerjedelmek,
új lendület a karba.
Május a gyötrött ember
acélos viadalja.
Május: erő a szívben,
Május. szárnyaló ének,
Május: szemevilágló,
szép, piros szövétnek.
Május.

Csak súgom a nevét és zeng tőle az élet.
Sóhajtom a nevét és zúgják messzeségek.
Ha zengem a nevét, a visszhang visszadörgi
s mozduló milliók moraja eldübörgi.
Május!

Várnai Zseni

Vojvodina gyáripara

Az emberi társadalom életének, a termelési rendnek és a belőle eredő politikai és kultúrális életnek különleges jellegét mindenkor és mindenütt a táj természeti tulajdonsága, a földterület fekvése, éghajlata, növény- és állatvilága adja meg. A világot benépesítő embermilliók életmenete a legváltozatosabb utakon haladt és halad ma is: az ember nem tudott mindenütt egyformán megbirkózni azokkal a nehézségekkel, amelyekre a környező természetben bukkant, vagy ha ez bizonyos fokig sikerült is, a kialakult társadalmi rend szövevényes útvesztőjében akadt meg alkotó képességének továbbfejlődése. A mai embernek így kettős feladata van: felkutatni és napvilágra hozni az ember tökéletes boldogulásának útját álló természeti és társadalmi erőket és az akadályok legegyszerűbb elhárítási lehetőségeire felhívni az egyének és társadalmi csoportok figyelmét. De ez a felvilágosító munka csak egyik része a tényleges feladatnak, mert ezen felül a társadalmi körülmények és adottságok ismerete, valamint a történelemalakító társadalmi erők összhangbahozása is szükséges, sőt ez a feladat sokszor előbbrevaló az elsőnél. A történelem folyamán az összes teremtő szellemi erők ilyen irányban fejtették ki legnagyobb erőfeszítésüket és az ellentmondásaiba végzetesen belegabalyodott mai világ tisztánlátó szellemei is ezen az uton haladnak

Vojvodina időszerű társadalmi kérdéseinek ismertetésekor nem mellőzhetjük ezeket a szempontokat.

Mint a népek és nemzetek története általában, Vojvodina története is csak az itteni népek táj- és társadalomalakító tevékenységéből áll. Egy valóban újító társadalmi munka itt nem indulhat meg addig, amíg vidékünknek földrajzi, geológiai és társadalmi hatásának érzékeltetésére, valamint az emberi tevékenységgel elért visszahatás ismertetésére nem kerül sor. Elrőrendű fontossággal bír tehát Vojvodina való életének feltárása, az itteni földet, népet, terményeket és gazdasági életet ismertető adatok összegyüjtése és széleskörű tudatosítása.

A vojvodinai humusz és homok igen termékeny talaj; a kedvező éghajlat és az itteni munkáskezek szorgalma párosulva a talaj termékenységével ország-világszerte híressé tették Vojvodina mezőgazdaságát. Mégis. Dúsan termő vidékünk dolgos népei nem juthattak a művelt népek körébe mint egyenrangú és egyenértékű tagok, és ma is mint azok kiszolgálói, gyarmati rabszolgái szerepelnek.

A végzetes kultúrális érdektelenség, melyről a magyar sajtóban annyi szó esett már, szomorú de hű képet nyújt az itteni népek tényleges viszonyairól. Az alábbi adatokból pedig az is kitűnik, hogy itt nem csak kultúrális szegénység van, hanem a legszorosabb értelemben vett anyagi szegénység is.

Ennek a helyzetnek okát nem utolsó sorban a hatalmak politikai versengésében kell keresnünk. Mert azok kapzsisága mindig tönkretette az itteni népek törekvéseit, hogy saját kezükbe vegyék sorsuk irányítását. A nemzetiségi különbségeket

kihasználva egymás ellen uszították Vojvodina vegyes nemzetiségű népeit. Bármilyen uralom alá tartozott is Vojvodina mindmáig nem jutott abba a helyzetbe, hogy gyarmati kötöttségétől megszabaduljon, hogy az uralkodó nemzet főkép gazdasági, de politikai rabságából is kiszabadúlva, szabad, új életet kezdjen. Olyan életet, melyben a saját körülményeire gondolva tervszerűen kiépíti a helyzetének legjobban megfelelő termelési és társadalmi rendet, hogy az ittlakó és dolgozó néptömegeknek a gazdasági jólét legmagasabb fokát nyújtsa.

Ezek a társadalmi körülmények gátolják Vojvodina iparának kifejlődését is. A vidék termékenységével szemben rendkívül szegényes iparunk még ma sem vetette le a kezdetlegesség bélyegét. Pedig erre égető szükség lenne. Ez számtalan társadalmi kérdésre hozhatna megoldást és Vojvodina fejlődését nagyban elősegíteni.

Mai gyér iparunkat drágán fizettük meg. Akik az itteni gyáripar alapköveit lerakták, azoknak nem voltak messzemenő eszmei célkitűzéseik: minden figyelmüket a nyersanyag-szolgáltató parasztnép, a földmunkából kiszorúlt és náluk munkát kereső munkások lelketlen kiszípolyozására fordították.

Vojvodina kedvező éghajlata sokféle ipari növénytermelést tesz lehetővé. Ez a körülmény és az itteni munkabérek rendkivül alacsony színvonala idecsábította az idegen, leginkább osztrák és német tőkét. A felaprózódó kisbirtokból immár megélni nem tudó félproletárok nagy munkaerő-kínálata és az ezeknél egy fokkal feljebb álló termelőknek a bankhálózat szövevényeibe való bevonása az idegen hódítók számára fényes kilátásokkal kecsegtettek.

A kibontakozó finánctőke a régi Magyarországon az állami gépezetet is az ipar felvirágoztatására használta és kiadós kedvezményeket biztosított számára. Adóengedményekkel, vasúti viteldíjaknak az ipari nyersanyag és kész árúra vonatkozó tariffák leszállításával, az állami szükségleteknek belföldön való fedezésével és más hasonló intézkedésekkel lendületet adott az ipari kezdeményezésnek Vojvodinában is. Ilyen körülmények között jött létre a háborúelőtti vajdasági gyáripar.

Ez az ipar természetszerűleg az itt adódó nyersanyagok feldolgozására vetette magát. Egymásután nőttek ki a nagy malmok, cukor- és sörgyárak, fejlődésnek indúlt a faipar és a mezőgazdasági racionalizálásra számító vegyipar. Időnként, különösen a háborút megelőző és az azt követő években, a nagyszabású építkezések idejében a tégla és cserépégető ipar is szóhoz jutott.

Az így kialakult gyáripar általános képe nem a legbiztatóbb. Ennek oka elsősorban az egész világot átfogó és az ipar fejlődését szüntelenül gátló törvényszerűségekben keresendő. Mint a tőkés termelési rendbe bekapcsolt országrész, Vojvodina ipara sem tud ezektől a törvényszerűségektől felszabadulni. Az idegenek Vojvodina iparát t. i. csak addig fejlesztették, amíg abból a legmagasabb hasznot húzhatták. Mihelyt egyik, vagy másik körülmény folytán ez a lehetőség elmúlt, a termelést kíméletlenűl beszüntették, a munkásokat az uccára dobták, a tőkét kivonták, nem törődve azzal, hogy így az ipart tönkreteszik.

Az ilyen politikának más hatásai is voltak. Gyáriparunk csak félgyártmányokat készített. A mezőgazdasági terményeket az itteni ipar nem tudta kész árúcikk alakjáig kidolgozni, ezt külföldi gyárak végezték. Ez egyrészt az iparunk függőségét növelte, másrészt a használatba kerülő cikkeket megdrágította.

Ha a vojvodinai gyáripar egyes ágait részleteiben vizsgáljuk, érdekes megállapításra juthatunk. Mindenütt az átfogó és a közérdekek szem előtt tartó intézkedések hiánya tapasztalható. Így az a gyenge ipar is, ami az idők folyamán kialakult Vojvodina életére úgyszólván minden hatás nélkül maradt, az élesedő világválságban pedig mind közelebb sodródik a tönk széléhez.

*

Vojvodina őstermelő jellegéhez legközelebb a *malomipar* áll. A vojvodinai malomipar termelése már a háború előtt felülmúlta az itteni piac felvevőképességét. Abban az időben az európai tőzsdéken, a tengerentúli országok malomipara még nem jelentkezett és ez a körülmény malmainknak nemcsak hogy piacot biztosított, hanem a nagy szükségletek folytán az iparág fejlődését is mindjobban fokozta.

Az imperium-változás után a vojvodinai malomiparnak új piacok után kellett néznie belföldön, vagy külföldön. Habár Jugoszlávia terméketlen vidékein nagy szükség volt gazdasági termékeinkre, a kedvezőtlen szállítási feltételek folytán malomiparunk képtelen volt a kínálkozó helyzetet kihasználni és a piacot a maga számára biztosítani. A jugoszláv vasútak viteldíjpolitikája majdnem lehetetlenné tette a belföldi árúelhelyezést. A búza viteldíját pl. a felénél alacsonyabbra szállították, ugyanakkor pedig a liszt fuvardíját az 1925 előttinek két és félszeresére emelték. (A búza ilyen kedvezményes szállítását az amerikai és orosz búza konkurrenciája idézte elő. Így pl. Dalmáciában a tökéletesített módszerekkel termelő távoli országok búzáját olyan alacsony áron szállították, hogy a hosszú út fuvarával együtt is olcsóbb volt, mint a hazai, bácskai búza.) A tőkeerős külföld versenye Jugoszláviában 1927-ben végzetes malomipari válságot eredményezett. Sok malom beszüntette a munkát, de az üzemben maradtaknak is csak 12%-a dolgozott tovább felénél nagyobb üzemkihasználással. A többi 88% csak 35—40-os üzemkihasználást ért el. Ekkora károk miatt a tőkét ebből az iparágból kivonták, sok helyen pedig a szándékosan előidézett tüzvésszel a biztosító-társaságokra igyekeztek a veszteségeket áthárítani. Az üzemben maradt kismalmok és darálók ez idő alatt cserébe dolgoztak. De ez sem hozott vajmi nagy hasznot, mert a vámként beszedett búza árával a költségeket is csak alig fedezhették.

Érdekes megfigyelni, hogy a malomipar sorsa mennyire összefügg a jól- és rosszúl termő évekkel. 1928-ban a rossz tengeri termés miatt a buzaliszt fogyasztása emelkedni kezdett. Ez egyszerre talpraállította csaknem az egész iparágat. Az aratás után azonban már lanyhulás állt be és ez év végén minden a régi, vigasztalhatatlan helyzetbe süllyedt vissza. A válság és pangás éveit az 1936-os új fellendülés követte, amikor az általános fegyverkezési láz a malomiparnak is — mint egyik legfontosabb élelmezési cikk előállítójának — ütemet adott.

A szövő-ipar Vojvodinában — mint Jugoszláviában általában csak a háború után vette kezdetét. Kifejlődését a Narodna Banka kedvezőtlen hitelpolitikája nehezítette. 1919-ben 20 szövő-ipari vállalatunk volt és tíz évi fejlődésre volt szükség, hogy ez a szám megkétszereződjék. 1929-ben már 44 szövő-fonó gyárunk van, melyek gyapjú, selyem, gyapot és kender feldolgozásával foglalkoznak. 1937-ben ez az iparág eddig nálunk még ismeretlen méreteket öltött. Ma 118 újszerűen berendezett és tökéletesített üzemvezetéssel ellátott vállalattal rendelkezünk.

Ez az ipar főleg idegen tőkések kezén van és a kedvező vámok folytán ez a tőke Vojvodinában annyira gyarapodik, hogy immár — különösen ruházati cikkek tekintetében — kész árút gyárt, az egykori félgyártmányok helyett. A kalap, készruha és szövet-ipar erős lendületet vett és minőségben sem marad el sokkal a külföldi gyármányok mögött.

Hasonló irányú fejlődés tapasztalható a *kendergyártás terén* is. A jugoszláviai kender 35%-át Vojvodina termeli. Az itteni kendergyárak előbb félgyártmányokat készítettek és szállítottak külföldre, most kész árúk gyártására kezdenek áttérni: zsák, háló, kötél spárga stb. alakjában. A kendergyártás fejlesztése legfontosabb iparosítási kérdéseinknek egyike. A vojvodinai kender ha színben nem is, de minőségben okvetlen felülmúlja a külföldit és a termelőnek is sokkal több hasznot hoz, mint a búzatermelés. A termelést helyes talajkezeléssel, műtrágyával stb. sokkal magasabbra lehetne emelni. Egy tervszerűen vezetett ipari tevékenység, amely nem állna meg a félgyártmányoknál, hanem a végső árúformáig dolgozná fel a nyeranyagot, igen hasznothozó volna Vojvodina közgazdaságára. Még ma is a zsákokat, hálókat, kötelet, spárgát nagy mennyiságben külföldről kapjuk, holott itt is meg vannak egy erős kender-ipar létesítésének föltételei.

Vojvodina elsőrendű cukorrépa termelő föld. Ebből következik, hogy egy helyesen elgondolt ipari vezetés mellett a *cukorgyártásnak* itt nagy lehetőségei vannak. Ha ehez a kérdéshez nyúlunk, mindjárt szembeszökő a lakósság alacsony cukorfogyasztása. Az ellenkezője pedig úgy a cukoriparnak, mint a répatermelőknek széles fejlődési teret nyújtana. Az alábbi statisztika az egyes országok évi cukorfogyasztását mutatja kg-ban fejenként.

Svédország	Anglia	Svájc	Hollandia	Németország	Jugoszlávia
54	46	42	31	22	7

Egész Jugoszlávia évi cukorfogyasztása 6—7 ezer vagon körül mozog, közben csak a bácskai cukorgyárak évi termelése meghaladja a 8 ezer vagont. Ha figyelembe vesszük a fenti összehasonlítást és azt az arányt amelynek nálunk a cukorfogyasztásban érvényesülnie kellene, látjuk, hogy az itteni cukorgyárak termelése nem is oly magas, sőt fejlesztésre volna szükség. A cukorfogyaszás emelése elsőrangú egészségügyi követelmény is, mert mint annyiszor bizonyitották nálunk a gyermek fejlődése szempontjából elengedhetetlen cukormennyiséget sem kapja. A cukoripar felvirágzása magával rántaná a cukorrépa termelést is. A külföldi cukoripar mint nyersanyag fogyasztó itt nem jöhet számitásba, miután a répa szállítási költségei felemésztenének

minden hasznot. Ahhoz, hogy a cukor tényleg tömegfogyasztás tárgya legyen, a legnagyobb akadályt az állami és báni fogyasztási adó, valamint a cukorkartell létezése jelenti. Az állam a legszükségesebb élelmiszerek és cikkekre kivetett fogyasztási adóval igyekszik az államháztartást egyensúlyban tartani, a kartellek pedig szervezetten tartják az árak színvonalát és nem hajlandók profitjukból egy parát sem engedni. Ugyanakkor a répatermelőkkel szemben is egységesen lépnek fel és az árakat hihetetlenül lenyomják. Eközben fontos eszköznek számít az a gyakorlat, hogy a termelőket előlegekkel és állandó kölcsönökkel lekötelezik és így lassan a tönk szélére juttatják. Soknak nem csak a pénzt és a répamagot, hanem a szerszámot is a gyár adja.

A cukorrépa termelés ezért úgy mennyiségben, mint minőségben állandóan csökken. A kartellbe tömörült gyárak, amikor a készletek felhalmozódnak, beszüntetik a répavásárlást vagy a parasztoknál felhalmozott répát potom áron vásárolják össze. Ilyen körülmények között a cukorrépatermelés nem tud határozott fejlődési irányt venni, ami a hozamról is látható. Nálunk hektáronkint átlag 8 ezer kg. répát termelnek, míg külföldön, 28 ezer kg.-ot is elérnek. Ebből következik, hogy a mezőgazdasági fellendülés kulcsa az iparban van. Egy helyesen felfogott politikával itt sokat lehetne segíteni. Elsősorban legalább csökkenteni kellene a 7 dinár 77 parás állami fogyasztási adót. Mindjárt utána meg kellene akadályozni a kartellek ténykedését, amely egyrészt a nyersanyagtermelőt, másrészt a fogyasztót használja ki. Az egyik gyár így 20 millió dinároс tőkebefektetés mellet 19 millió dinár hasznot ér el évente. Ezt az állapotot mindenki, de leginkább az a répatermelő érzi, aki alig kap többet *egy métermázsa* répáért, mint amennyit *egy kilógramm* cukorért fizet!

*

A komlótermelés számára kedvező viszonyok tették, hogy a vojvodinai *sörgyártásnak* történelmi múltja van. Az egyik sörgyár már csaknem 100 éves. Egyébként a 3 sörgyár évente 144 ezer hl. sört termel s miután ez Jugoszlávia szükségleteit felülmúlja, a termelés egy része a keleti országok felé kerül kivitelre. Ez az iparág nagyban függ a jól- és rosszúl-termő évektől. Ha a termés rossz, azaz ha a komló minősége gyenge, az évi mérleg veszteséggel is zárúlhat. Ezt egyébként a fokozódó válság is elősegíti, mivel válság idején a széles néprétegek többek között a sör fogyasztásáról is kénytelenek lemondani. A termelés csökkenése mindenesetre nagy. Jugoszlávia 1928-ban *728 ezer* hektóliter sört fogyasztott. 1934-ben már csak *210 ezer* hektólitert Más államokban az évi sörfogyasztás 60—70 liter fejenkért, nálunk 2 liter . Ezért az üzemben lévő két sörgyár üzemének csak 30%-os kihasználásával dolgozik.

Ezt a komlótermelés is megérzi. Míg a huszas években a komlótermelés a legkifizetődőbb mezőgazdasági foglalkozás volt, ma már csaknem kizárólag a külföld részére termelnek, ami azt jelenti, hogy a termelő itt nem tesz szert semminemű haszonra.

*

A *paprikaőrlés* a háború után fejlődött ki, mikor az itteni termelők a szegedi paprikaipartól, mint állandó vásárlójuktól

elszakadtak. A Horgos és Szt. Kanizsa táján meglevő kedvező adottságok kiaknázására 1919-ben emelték az első paprikamalmot, 4 pár malomkővel. Azóta a paprikamalmok száma nyolcra emelkedett s a malomkövek száma összesen 68 pár. Ez az iparág kezdetben igen jövedelmezőnek bizonyult. Igy az elmúlt évtizedben pl. egy hold paprika összes termelési költségei kb. ötezer dinárt tettek ki, s miután egy holdon cca 200 koszorú paprika terem és egy koszorú ára 60—80 dinár körül mozgott, tiszta haszonként 7—11 ezer dinár maradt. Jó termés esetén ez a haszon még nagyobb is lehetett. Sok körülmény járult hozzá, hogy ez az állapot azóta megszünt és hogy a termelési költségek az értékesítési ártól alig 200 dinárral alacsonyabbak. A spanyol paprika versenye, a paprikatermelők elszaporodása és nem utolsó sorban a gyárak szervezett fellépése a termelőkkel szemben, a paprika termelés esélyeit nagyon lerontották. Hozzájárult ehhez a zúgipar is, amely mindenféle pótlékokat keverve a paprikába lerontotta töröttpaprikánk külföldi jóhírnevét. A vojvodinai paprikaipar fellendülését csak a külföldi piac biztosítása segíthetné elő.

*

Mint a vojvodinai gazdasági életben számottevő tényező az itteni *tégla- és cserépégető* ipar érdemel még említést. Ez különösen az építkezések korszakában, a háborút megelőző években és a háború után beállott építkezési lázban jutott szóhoz. A rövidesen beállott válság természetesen súlyos csapásokat mért erre az iparágra, s mivel a magas vasúti fuvar miatt tevékenysége csak Vojvodinára korlátozódott, az utóbbi években teljesen megbénult. Egy kedvező viteldijpolitika segíthetne a dolgok mai siralmas állapotán, amennyiben lehetővé tenné, hogy az itteni tégla és cserép a még mindig lázasan építkező déli országrészekben is nagyobb elhelyezéshez jutna.

*

Futólag megemlíthetjük még a vojvodinai *fa- és bőr-ipart*, továbbá a szesz, valamint az élelmiszerek gyártásával foglalkozó kisebb iparvállalatokat, amelyek mind erős versennyel és meglehetős nehézségekkel küzdenek. Ezek természetesen erősen fékezik az előrehaladást és a jelen körülmények közöt semmi kedvező kilátásokkal nem kecsegtetnek.

Vojvodina ipara közvetlenül a háború után 331 vállalattal rendelkezett. Ez a szám 1927-ben 582-re, 1937-ben pedig 680-ra emelkedett. Már ez a fejlődés mutatja, hogy a válság mennyire akadályozta a virágzásnak indúlt vojvodinai gyáripart.

Az elmondottak alapján levonhatjuk azt a következtetést, hogy Vojvodina gyáripara egyáltalán nem használja ki azokat a lehetőségeket amelyeket az itteni fejlett mezőgazdaság nyújt. Ha a vojvodinai gyáripar elhasználná a nálunk termelhető növényi- és állati eredetü nyersanyagokat, úgy az ipari nyersanyagfogyasztással felvillanyozott mezőgazdaságunk könnyedén áttérhetne a bőlterjesebb gazdálkodásra, a kifizetőbb növénykulturák termelésére. Ez magával rántaná a talaj megnemesítésére szolgáló műtrágya alkalmazását illetve a föld nagyobbfokú kihasználhatóságát. Ez a vojvodinai kisgazdát is kisegítené évtizedes válsá-

gából, a földnélkül maradt parasztság egy része meg a gyáriparban nyerhetne elhelyezést. Az összes rétegek gazdasági megerősödése fellendítené a kereskedelmet és a felemelt életszínvonal megváltoztatná kulturális és társadalmi életünket. A vojvodinai ember kijutna a lidércként vállaira nehezedő évszázados tespedésből.

Vojvodina javarészt ma is csak félgyártmányok készítésével foglalkozik, holott a készárú termelés az új gyáriparoknak egész sorát állíthatná be. A külföldre szállított félgyártmányokat, amikor visszakapjuk, már egy csomó fuvar-, vám- és profit terheli, amely az összes közbeiktatott közvetítőknek nagy hasznokat hoz, jómagunknak pedig csak az öltözködésünket, táplálkozásunkat és minden életszükségletünket megdrágítja. A külföldre való utaltság politikai függőséget is hoz magával.

Vojvodina gyors és hatékony iparosítása egyszóval elsőrendű társadalmi követelmény és a vojvodinai élet megjavítása csak ettől remélhető —.

Más kérdés hogy, mily akadályok állnak Vojvodina iparosításának útjában. Amíg Vojvodina a világpolitikát irányító trösztöknek és kartelleknek csak gyarmata lesz, erre természetesen nem kerül sor. Az az igyekezet, amely az utóbbi időkben a kis népek és nemzetek behálózását célozza, nagyon átlátszó gazdasági programot tartogat hátizsákjában: a meghódított kis népek egész gazdasági létét a maguk nagyiparának szükségleteihez idomítani és minden ellenállást az erőszak eszközeivel legyűrni. A népi erők összefogásá és az ezen összefogáshoz szükséges minden erőfeszítés megtétele, a hazai, szivós ragaszkódás a vojvodinai élethez, az itteni haladó erők felkutatása és összehangolása, közelebb hoz bennünket a kitűzött célhoz.

Ispánovics Imre

Születésem

Anyám, szegény, elkínzott testét
ágyra tette, nem birta tovább...
Ősz volt, köd ülte az estét.
Bátyáim a kucslyukon lesték
a készülő legnagyobb csodát.

A konyhában hallgató asszonyok
figyelték, hogy gőzölög az üst.
A kályhában a tűz pattogott
szél rázta a rozzant ablakot
s a kéményből visszacsapott a füst.

....Apám akkor éjszakázott épp;
reggel jött meg, — rögtön rám akadt.
Percig rajtam nyugtatta szemét...
Fáradt volt..., kormot köpködve szét
ásított és szidta az urakat...

Palotás Imre

Intelem

Demosthenes (Demoszténesz) időszámitásunk előtt 383—322-ig élt, a legnagyobb görög szónokok egyike, a világtörténelem legkimagaslóbb alakja. Élete szakadatlan küzdelem, hazája, Athén és az összes görögök igazáért, szabadságáért.

Két nagy ellensége volt akkor a szabadságnak. Az egyik Fülöp, Macedónia királya, a másik a görögök mély erkölcsi hanyatlása. Ezek ellen dörögte ő hatalmas philipikáit (filipikáit), azaz a Fülöp elleni beszédeket. Első ilyen beszédében élénk színekkel ecseteli Fülöp ravasz politikáját s a görögök hibáit, melyek sikerről sikerre segítik Fülöpöt. Egyúttal biztos, világos programot is ad, hogy mit s hogyan kell tenniök az athénieknek, ha nem akarnak tönkre jutni s Fülöp szolgái lenni. Intőszavai eredménytelenül hangzottak el. Az eszes, álnok Fülöp mindjobban erősödött, egyre több államot kerített hatalmába. A jobb érzelmű hazafiakat ez a folytonos terjeszkedés mindinkább meggyőzte Demosthenes szavainak igazságáról. 341-ben egyik népgyűlésen összetűzés támadt Fülöp emberei és az athéni követ között. Ennek eredményekép Fülöp az athéni követ visszahívását követelte. Demosthenes ez ellen erélyesen tiltakozott. Ha Fülöp, úgymond, városokat dúl föl, az nem ok a háborúra; de ha egyszer mi merjük igazunkat mondani, akkor már jogsértésről panaszkodik.

A hatalmas beszédnek meg lett az eredménye. A követet nem hívták vissza. De a siker mégsem volt kielégítő. Az athéniek nem láttak kellő eréllyel a munkához. Ezért Demosthenes néhány héttel utóbb ismét fellép és elmondja a szabadság hattyúdalának nevezett harmadik philipikát. Világosan kimutatja, hogy a béke már tényleg nem áll fenn, hiába hazudják Fülöp barátai; megszegte már régen Fülöp. Athénnek fegyverkeznie, a szomszéd államokkal szövetkezni kell, ha nem akar elbukni.

Athén mégegyszer felemelkedik fásultságából, hogy megvívja a döntő ütközetet. Hősi küzdelmével ugyan nem menthette ugyan meg a szabadságot, de megmentette becsületét, megtette azz, amivel multjának tartozott. Demosthenes méltán mondhatta polgártársainak: „Ha a harc kimenetelét előre látjuk is, akkor sem tehettünk volna másképp; a kötelesség teljesítés az emberek dolga, az eredmény az istenek kezében van."

És ma Demosthenes szavai ismét időszerűek. Az alábbiakban ismertetjük olvasóinkkal első és második philipikájának szinte teljesen mainak hangzó néhány részletét.

— Mert ne gondoljátok, hogy neki, mint valami Istennek mostani helyzete örök, változhatatlan; hisz tán csak gyűlöli őt is valaki, talán csak fél tőle, vagy irigykedik rá még azok közül is, akik most látszólag legjobb barátai. S mindaz a gyöngeség, ami

másokban megvan, megvan kétségkivül az ő párthiveiben is!? Persze félve lappang valamennyi most, mert nem érvényesülhet ép a ti bárgyuságtok, renyhességtek miatt. Hisz látván látjátok a szomorú valóságot: arcátlanságban odajutott már ez az ember, hogy választást sem enged, kilépjetek-e a tettek mezejére, vagy továbbra is csendben maradjatok, hanem szinte kényszerhelyzetbe hoz. Dölyfös nyilatkozatokat tesz, s eszében sincs beérni eddigi hóditásaival, hanem folyton újabb és ujabb szerzeményekkel gyarapítja birodalmát. Bennünket meg, amig veszteg ülünk, körröskörül egészen behálóz.

— Ugyan minek kell még történnie? Igen, igen, valami kényszerhelyzetre vártok. De hát mi egyéb ez a mostani állapot? Mert szerintem szabad emberekre legnagyobb kényszerűség hazájuk szégyenletes állapota. Avagy lótva-futva, egymástól akarjátok tudakolni, mi újság? Hát lehet-e nagyobb újság, minthogy egy barbár rendezkedik a hellén ügyekben? „Meghalt Fülöp?“ „Dehogy halt, csak beteg“. De mit törődtök ti ezzel, hiszen ha valami baj éri is őt, legott egy másik Fülöpöt kaptok, ha csak ennyi gondot fordíttok ügyeitekre. Mert ezt sem a maga ereje növelte ily nagyra, hanem sokkal inkább a mi gondatlanságunk.

— — — — — — — — — — — — — —

— Gondoljátok csak meg! Uralkodni akar s ennek akadályát egyedül csak bennetek látja. Csak tőletek szerzett birokai biztosítják számára a többit is. Hiszen, ha azokat kiadja kezéből, még otthon sem érezheti magát biztonságban. Ezért van folyton talpon, ezért áll lesben, ezért kedvez egyeseknek, kikről fölteszi, hogy nyereségvágyból belenyugosznak a jelenbe s nagy ostobán a jövővel mit sem törődnek. Pedig akinek csak egy kis belátása van, okulhatna azokból a példákból, miket már volt alkalmam mások előtt elmondani, de nem árt nektek is elmondanom.

— Mit gondoltok, mily rossznéven vehették az olynthosiak[1]) (olintosziak), ha valaki Fülöp ellen beszélt, akkor, mikor az javukra lemondott egy városról, egy másikat meg az athéniek kiűzése után nekik adott. Ugyan sejthették-e, hogy még baj lesz ebből, elhitték volna-e bárki szavára is? Lám mégis, miután rövid ideig élvezték a másét, hosszú időre megfosztotta őket a sajátjuktól is. Elveszett hazájuk rútul, csúfosan. Nemcsak a fegyver győzött fölöttük, de el is árulták, el is adták egymást. Soha sem vezet jóra a túlnagy barátság szabad államok és zsarnokok között. Ti, mondám, az ajándékozót, a kedves igérgetőt látjátok most Fülöpben, de ha van eszetek, azon lesztek, hogy ne kelljen még benne a leálcázott hazug csalót is meglátnotok.

— Van, igaz, sokféle városvédő találmány; sáncok, falak, árkok és más efélék. Ám mindez csak emberi kéz műve és még sokba is kerül. De van egy közös természettől adott óvszerünk az okos embereknek, mely mindenkinek hasznos, mindenkinek üdvös, legfőkép pedig a népnek, a zsarnokokkal szemben.

— Mi ez?

1) görög város

— A bizalmatlanság. Erre ügyeljetek, ehhez ragaszkodjatok! Ha ezt megőrzitek, nem ér veszedelem.

— Mire törekesztek?

— Szabadságra. Hát nem látjátok, hogy Fülöpnek már a cime is homlokegyenest ellenkezik azzal? Mert minden király, minden zsarnok ellensége a szabadságnak, mind törvénytelen. Vigyázzatok, hogy míg a háborútól igyekeztek szabadulni, valami zsarnokot ne szerezzetek.

— A veszély közeleg, sőt, félek, máris nagyon közel van. Ha aztán már lehetetlen lesz egykedvűen néznetek Fülöp tetteit, ha majd nemcsak halljátok, hogy valamennyi ellenetek irányul, hanem saját szemetekkel győződtök meg róla, akkor majd vad harag száll meg benneteket.

— Mert ha előbb nem hagytátok volna magatokat rászedni, most nem volnánk ilyen bajban; hisz sem hajóhaddal, sem szárazföldi sereggel nem nyomulhatott volna Fülöp egészen határainkig győztesen, hanem vagy igaz úton járna s a békét megtartva csendben maradna, vagy legott oly háborúba keveredné, milyentől féltében még előbb békét kivánna.

— Figyelmeztetésül ezt mind el kellett mondanom, de hogy pontosan be is teljesedjék, ne adja az Isten! Mert nem kivánom senkinek a vesztét, bármennyire rászolgált is, azon az áron, hogy együtt vesszünk, együtt pusztuljunk valamennyien.

Gyermekéveimből

(Második közlemény)

— Kocám, kis kocám — könyörögtem a disznónak, mintha azt hinném, hogy csak ijesztgetni akar. Megfogtam a farkát és vékony karjaimmal elkeseredetten cibáltam fölfelé, hogy talpra állitsam, de hiába

Céltalan kétségbeeséssel, segítséget keresve néztem szét. A közelben egy lélek se látszott. Fönt kéken ragyog az ég, körölöttem gabonaérlelő bujasággal izzott a nyár. Az áldott termékenységű természet végtelen nyugodtsága még csak aláhúzta a bennem kavargó iszonyú tragédiát. Hát lehet itt még élni, mikor mindennek vége? . . .

A disznót addig noszogattam, míg kétségbeesett sivalkodások között levánszorgott farán csúszva az útról. Néhány percig álldogáltam még mellette, hogy talán szörnyű álom csak az egész és jóleső felébredés lesz a vége. Azután lélekszakadva, ki-kizökkenő sírással szaladni kezdtem a házunk felé. Más imádságot nem tudtam, csak a Miatyánkot. Annak a mondatai szakadoztak most föl a lelkem mélyéről és csukló sírással keveredve tódultak a számra:

— Miatyánk, ki vagy a menyekben...

Már csak az iskolában jóságosnak emlegetett Istenben bíztam, hogy csodát tesz és mire kimegyünk, vidám röfögéssel szalad elénk a disznó...

Anyám éppen a pitvart söpörgette, mikor tántorogva beestem

az ajtón. Könnymaszatos, rémült arcomon azonnal látta, hogy valami baj van.

— Mi történt? Mi van veled? — riadt rám

— A disznó... a kocsi...

Csak nyögdécselni tudtam a szavakat és a lábam annyira remegett, hogy majdnem összerogytam. Neki kellett támaszkodnom a falnak.

Anyám eldobta a söprűt és rohant ki az útra. Én utána. Mikor odaértünk, a disznó még csak mindig ott fetrengett az árokparton. Ült a farán és első lábaira támaszkodva forgott maga körül, akár a kerge bika. Hosszú fejét égre emelte és szinte emberi fájdalommal sírt, könyörgött. Még egy idegennek a szivét is megindították volna ezek a fájdalmas hangok. És mi, akik valósággal családtagnak tekintettük?...

Anyám egy ideig némán állt mellette és nézte megtágult szemekkel. Azután lehajolt hozzá és megsímogatta csúnya nagy fejét:

— Fáj, kis kocám? Nagyon fáj?

Olyan gügyögő gyengédséggel kérdezte ezt mint tőlem, mikor az első tapogatózó lépések után végigvágódtam a földön és megütöttem magam. A disznó is megérezte a szavakból feléje sugárzó nagy szeretet, mert néhány pillanatra abbahagyta a visítást és röfögve dugta tenyerébe a fejét. Mintha azt mondta volna:

— Csak simógass... ez nagyon jó... már nem fáj annyira...

Hozzám egy szót se szólt anyám, pedig remegve vártam a szitkozódó szemrehányásokat. Csak a disznóval törődött, mintha én nem is lettem volna a világon. Egyszerre csak megfordult és szaladni kezdett újra hazafelé Nem tudtam, hogy mihez kezdjek. Menni akartam én is. Ez volt hozám az első szava:

— Maradj!

Olyan végtelen gyűlölettel dobta ezt oda, hogy újra megindultak a könnyeim. És az volt a legszörnyűbb, hogy nem is kérdezett tőlem semmit. Legalább szidna a vigyázatlanságomért. Azt se bántam volna, ha megver, az ostort is odanyujtottam volna neki, csak oldódna már föl ez a rettentő feszültség. Mi lesz itt?

Hirtelen arra gondoltam, hogy világgá megyek. A nyár világos színeivel lebegő horizont úgy hívogatott és elcsittulást ígért nagy szomorúságomnak. Mégse mertem menni, csak álltam a disznó mellett és vártam a végzetet.

Anyám nemsokára jött visszafelé. Targoncát tolt és mellette bicegett Veréb Jani bácsi.

A disznót föltették a targoncára és tolták hazafelé. Fölváltva mert nehéz volt és nem maradt nyugodtan. Otthon bevitték az ólba. Anyám mingyárt vizet adott neki. Mohón és sokat ivott. Belső égés emészthette szegényt.

— Eltörött ennek a gerince — mondta Jani bácsi fejcsóválva, hogy körülnézegette. — Én azt mondom, kést neki. Míg nem késő.

— Hiszen hasas. Néhány hét mulva malaca lesz — mondta az anyám.

— Ennek ugyan aligha lesz malaca...

— Malaca lesz! Pár hét mulva malaca lesz — ismételte anyám

olyan makacs hangon, hogy Jani bácsi jobbnak látta nem ellenkezni. Köszönt és elkopogott haza.

Én ott ácsorogtam az ól előtt. Nem tudtam elmozdulni, mintha fogott volna valami titokzatos erő. Anyám bent foglalatoskodott a disznóval. A fájdalmas nyögéseken keresztül csak rövid félmondatok szűrődtek a füleimhez:

— Itt fáj kis jószágom?... Úgy-e meggyógyulsz?... Lesz kismalacod. . Legalább hat kismalacod... Szoptatod őket...

— Elvetél... jaj, elvetél...

Utána anyám is megjelent az ajtóban. A szemében tébolyult fájdalom lángja lobogott és egyre csak ezt hajtogattta:

— Elvetél... jaj, elvetél...

Hogy meglátott engem, egy pillanatra meghökkent, mint idegen testbe ütköző ló, majd fölkapta az ólkerítéshez támasztott lapátot és azzal rohant felém:

— Tönkretettél, te átkozott! .. Agyonütlek, te nyomorult!... Oda az én szép disznóm... Semmit nem lehet rád bízni?... Csak kárt tudsz csinálni?.. Agyonverlek!...

Ezt olyan vészes komolysággal mondta, hogy semmi kétségem nem lehetett: valóban megteszi, ha elér. Futni kezdtem a Jani bácsiék udvarát elválasztó kerítése felé, A rémület megsokszorozta az erőmet és néhány pillanat alatt átvetettem magam a rozoga deszkapalánkon. A következő pillanatban már nagyot dörrent a fához csapódó lapát...

Hogy túl voltam a veszélyen, a rémület görcsös sírásban oldódott föl. Jani bácsi éppen kint üldögélt az udvaron és sütette magát a nappal. Odaszaladtam hozzá és remegve fúrtam a fejem az ölébe.

— Mi az? Mi a baj? — kérdezte tőlem jóságosan és tenyerével csillapítóan végigsimított a fejemen.

— Anyám . . agyon akart ütni... — nyögtem ki nagynehezen a csukló zokogás közül.

— Ugyan, hova gondolsz? Nem tesz olyat...

— A lapátot... utánam is vágta...

Jani bácsi kicsit hallgatott, azután csendesen ezt mondta:

— Nagyon odáig van szegény... Csak ez az egy disznója volt... Tik meg hárman vagytok...

Estig náluk maradtam. Akkor kézen fogott és átvezetett hozzánk. Anyám éppen a tyúkok körül foglalatoskodott.

— Hazahoztam a fiát — mondta neki Jani bácsi. — Halálra ijesztette ezt a szegény gyereket.

Anyám rámnézett, de nem szólt semmit. És egész este nem szólt hozzám, csak lefekvés előtt adott egy darab kenyeret, de azt is szó nélkül. Mikor lefeküdtem, sokáig nem mertem elaludni. Attól féltem, hogy éjjel odalopódzik az ágyamhoz és álmomban megfojt.

Néhány nap alatt azért megbékült velem, de ettől az időtől kezdve valami kis idegenség szakadt közénk. A disznót soha sem emlegette többé én se próbáltam előtte magyarázkodni. Mintha mindketten elfelejtettük volna. És mégis: ez a nap örökké közénk furakodott.

Ugyhiszem, ekkor lettem lélekben felnőtt... **Darvas József**

Ocskay Lászlórul való ének

Kurucok, kurucok, hajh szegény kurucok —
Be megsötítedett ti fényes napotok!

Óh gonosz szerencse, óh keserves óra!...
Trincsini mezőnek vérrel boritója.

Sok ezren borultak ott önnön vérekben, —
Mások tántorodtak régi hívségekben.

Labanc már Ocskay; sok vitéz hadnagyi
Átkozva siratják az ő labancságát.
Verje meg az Isten állhatatlanságát!

Kemény Beleznai, seriny Jávorkával,
Ama Bornemissza, híres Rác Miskával
Esküsznek Újvárban egymásnak kezére,
Erős esküvéssel Ocskay vesztére:

„Bátor vérontásom — történjék halálom.
Álnok árulónak bosszuját megállom, —
Álnok árulónak bosszúját megállom!"

S nyárnak hévségiben — ősz sűrű ködében,
Kergetik Ocskait nagy kegyetlen télben.

Beleznai kétszáz labancát levágja —
Pilátushoz küldi őket vacsorára.
Bornemissza véle gyakran kergetődzik.
Rác Miska éjjel is ott körül leskelődik...
Jávorka pediglen paraszti ruhában —
Egynihány vitézzel csak betör házában.

„Hej Ocskay László! a nagy tobzódástúl
Kelj föl immár, — érted eljöttünk Újvárbúl...
Vérünk árulója, most add meg magadat!"

— Fölkele Ocskay, de fegyvert ragadott...

Kiverik kezébül s úgy homloken vágják —
Vér elborította mind a két arcáját.

Viszik már, viszik már, kötve paripára
Nyargalton-nyargalvást — viszik már Újvárba.
Hogy vitték a kapun istrázsa kiáltott:
„Itt hozzák, itt hozzák az Ocskay Lászlót!"

Hadi szék birái ott egybegyűlének.
Hitszegő felett ők széket ülének.

Írjátok furérok, írjad sereg-diák —
Vérveres tintával a nagy szentenciát:

„Világ példájára feje elüttessék.
Várnak bástyájára karóba tüzessék.
Had lássák mindenek: az gonosz mint jára,
Ki megszegvén hitit, támadt hazájára!"

— Mikor rézdobokat megütték az várán,
Mikoron az sipot megfújták az bástyán,
Mikor az piacon álltak mind fegyverben —
Kihozzák Ocskayt, vasakkal terhelten.

Ott felzöndülének vitézek, hogy látták:
„Öld meg az árulót! Hozzá!..." azt kiáltják.
S ha fejét nagyhamar hóhér el nem csapja:
Testét vitézlő rend izekké szaggatja!

Feltűzték a fejét a bástya fokára,
Amely néz Nyitrára — egy nagy árbócfára.

Nagy fekete hollók sűrün szálldosának —
S ott körül keringvén, ekkép károgának.

„Kár, kár, kár, kár vala Ocskay Lászlónak,
Ilyen nagy vitéznek — lenni árulónak!
De nem kár, hazáját, vérit eladónak
Szemeit kivájni fekete hollónak!"

— Már Ocskay László másoknak nagy példa:
Gonosz árulóknak így lészen halála!
Lelküket világon szélvészek kergetik —
Azután pokloknak lángjára vettetik.

— Ezt szörzék Újvárban, ezerhétszáz tízben...
Szegény magyarokat segítse az Isten!!

Egy földmives naplójából

Vasárnap megint korán felmentem a piacra, hátha mégis akadna valami. — A vályogvetést valahára elvégeztük, meg is ettük mellette a búzát, amit kerestünk. Most meg már ides is itthon, neki is kell valamit adni. Mihály bátyámék ugyan küldtek neki egy cipót, meg egy csupor zsírt, Julcsáék egy zacskó lisztet, meg egy kosár apró kolompért, még Lajos is megemberelte magát, pedig haragszik idesre, amiért semmibe se nézi az ő úri feleségét. Egy kiló cukrot, teát, citromot, meg öt pengőt küldött neki apró-cseprőre a Laji gyerekkel. Én meg majd tűzrevalót adok, ámbár nekem sincs, de azon nem akadunk fel. Majd szerez Sári, csak legyen mit főzni.

Panaszos dolog ez az adakozás, mind azt fújja, hogy idesnek szívesen adnának, de attól félnek, hogy az én gyerekeim eszik meg. Kinézik a nagyanyjuk szájából, az meg odaadja nekik. Nem is adnának, de muszáj, mert kóldulni nem engedhetjük. Szégyen is volna, de meg nem is szabad. Felhivatnának bennünket a községházára, hogy kötelesek vagyunk eltartani szüleinket. Vannak olyanok, akik még így se vállalják, de az ilyenekre ráhúzza az elöljáróság a vizcslepedőt. Segélyt adnak az öregnek, de azt a gyerekeknek kell megfizetni. Ha máskép nem, rátábláztatják a házukra. Ég is hát a kapcám, hogy csak akadna valami munka, mert ha a Sári keresetéből kell idesnek adni, az nemcsak

idesnek lesz panaszos, hanem nekem is. Mindig azt hányja, hogy az ő szüleit nem kosztoltuk egy napig se. Azok meghaltak idejében a maguk kenyerén. Hát ki tehet róla, nem dughatjuk idest a földbe?

Szerencsém lett a korai felmenéssel. Mészáros Lacival találkoztam a piacra menőben. Ő Mauthnerhez jár állandóan napszámra, most már második hónapja. Vetőgép mellett van, de most a hétre itthon kell neki maradni, mert kapott a temetőben száz öl krumpli földet, azt is fel kell ásnia, meg még a kertjét is, úgy hogy a héten nem megyen ki. A sógorát igérte maga helyett, de az se mehet, mert vályogvetést vállalt, ha akarok — mondja — kimehetek. A múlt hétről egy-hússzal fizettek, hogy most mennyi lesz, nem tudja, de ezt biztosan megadják.

*

Mire kiértünk, setét este lett, de a beszélgetéssel jól eltelt az idő, észre se vettük, pedig sokszor meg kellett forditani a vállunkon a tarisznyát.

Egyenesen a lóistállóba mentünk. Ott lesz a szállás, ott volt a Mészáros Laci helye is a szénatartóban. Az ő helye lesz az enyém a héten, ez a rend. Van itt ugyan munkásház, egy üres cselédlakás, a Hosszú haj alatt, de azt mondja Gábor bácsi, annyi benne a bolha, hogy nem lehet kitartani. Ősz felé mindig tele van munkásokkal, mindenféle idegen répaásókkal, azok telehordják szalmával, s abban, mikor jól összetörődik apróra, mint a malacok alatt, annyira elszaporodik a bolha, hogy amikor elmennek és üresen marad a lakás, ha mezitláb belép az ember, úgy ellepik a lábát, mintha hangyabolyba lépett volna.

Majd aztán késő tavasszal, amikor megint megjön a cukorrépa munkára a sok asszony, jány és gyerek, akkor kitakaritják, kimeszelik, ami bolha megmarad, azt meg felszedik. A sok ember közt kevesebb jut egyre. Meg aztán ha egyszer jóllaknak a bolhák, majd jobban ki lehet velük jönni. Csak akkor vickándoznak nagyon, ha esőt vagy hideget éreznek.

Ilyenkor kora tavasszal az a néhány napszámos felé se megy a munkásháznak, hanem elhúzódik ki hova tud. Lóistállóba, ökörólba, sörésekhez, borjúhodályba, csak éppen a tehenészekhez nem szabad menni, nehogy éjszaka megfejjék a teheneket. Oda még a cselédeknek se szabad bemenni a fejősökön kivül

Igy felvilágosított engem Kovács Gábor minden tudnivalóról, nehogy tájékozatlanságból hibát kövessek el és piszkot kapjak, vagy kinevessenek a tanyaiak, mint valami bamba napszámost.

*

Bementünt a lóistállóba, köszöntünk a kocsisoknak, leraktuk a colkát a szénatartó szélére, megtörölgettük a homlokunkat, mert megizzadtunk a tarisznya alatt, azután meg leültünk és falatozni kezdtünk.

A kocsisok még itattak, azután telerakták a rácsot szénával és bementek aludni. Nem maradt kinn csak a hetes, akinek kinn kell hálni, a lovakra vigyázni.

Mink is felakasztottuk a tarisznyát az ágasra, jó magasra.

hogy a csikók el ne érjék, meg hogy a patkányok hozzá ne férjenek, mert az aztán annyi van itt, mint a nyüh. Úgy szaladgál a placcon, meg a zabosláda körül, mint a csirke. Így van ez minden tanyán.

Leheveredtünk mi is a szénatartóba. Egy darabig ingereltek a patkányok, keresztűl-kasul szaladgáltak rajtam, de aztán én is csak elaludtam. Nem most próbálom először a patkányokkal való cimboráskodást. Kovács meg ahogy letette a fejét, egy nagyot horkantott és már aludt is. Jó természetű ember, igazi szegényembernek való, ki tudja használni az időt.

De csak két óráig aludhattunk. Akkor dudált a tanyában a béresgazda, kijöttek a kocsisok, enni adtak a lovaknak és nekünk is ki kellett bújni a szénatartóból. Nem volt semmi dolgunk, de ebbe zajba már nem lehet aludni. Meg aztán a kocsisok is olyan hangosan kiabálnak ilyenkor hajnalonként. Ganéznak, vakarnak, a lovak rágnak és csörtetnek, ők meg átkiabálnak egymáshoz, hogy ki mit álmodott, ki kinek a feleségével volt álmában. Így hajtják a szemükből az álmot. Minél hangosabban és tréfásabban beszél az ember, annál jobban mutatja, hogy ő nem álmos, kialudta magát, pedig hát csak úgy van vele, mint gyerek a setéttel: fütyül, hogy azt higyjék ő nem fél, mert hogy csakugyan fél.

Mink nem veszünk részt ebben. Én még idegen is vagyok, Kovács meg úgy látszik már túl van az ilyen tréfákon. Leülünk a szénatartó szélére és pipázgatva várjuk a reggelt, ami jó messze van, mert még nem is pirkad. Na, unalmas dolog volna itt három-négy órán át tétlenül űlni, igen eszébe jutna az embernek még az anyjakínja is, ha csakugyan a kocsisok nem tréfálkoznának. Azután meg az első kocsis lovai itt vannak a cerkó mellett, van köztük egy nagy cábár nyerges, az bele-bele durrant a hallgatásba. Tóth István az első kocsis ezért aztán tréfásan mocskolja. — Nahát te Gyurka, te vén büdös — mondja neki, — hát nem szégyelled magad ezek előtt az emberek előtt. Még az öreg Kovács az hagyján, azt tudja milyen piszkos vagy, de Dankó bátyám még nem ismer . . . Úgy ágyúzol, mint egy negyvenkettes . . . Nahát Gyurka, Gyurka! . . .

Nagyon szereti ez az István a lovait, ha a sajátja volna, se szerethetné jobban. Mindig is tömi őket s ha csak tud valamit szerezni, odaadja nekik. Még a szénának, lucernának is a javát válogatja, a penészest és az avast visszalöki, nehogy keheljenek tőle. Morognak is érte a többi kocsisok, dehát ő az első kocsis, teheti.

*

Közben míg elmesélgeti Kovács az első kocsis dolgát, bejön Harsányi a kocsisgazda. Derék, erős ember még mindig, pedig felül jár az ötvenen. Na, de világéletében ő se nagyon szaggatta az istrángot, mióta katonáéktól hazajött mindig kocsisgazda itt Mauthnernál. A bajúsza már őszül, de még mindig kiköti, mint huszárőrmester korában. A hangja is olyan még ma is, mint egy zupásé. Ha kinyitja a torkát, tán még a füstös pókhálók is rezegnek odafenn a padlásgerendák alatt.

Most jön a zabolásra. Azt ő méri ki mindig. Ilyenkor vagy tréfával vagy káromkodással kezdi a jóreggelt. Ha káromkodás-

sál kezdi, akkor a kocsisok egymásra kacsintanak: na megint ballábbal kelt fel az öreg, tán kilökték valahonnan vagy lerúgta Kelemen Eszti — a felesége — az ágyról. Mert betyárnak mondják még ma is a tanyai asszonyok közt. Nem hiába, egyéb dolga sincs.

Most tréfával jött. — Te, Jóska, állott neki mindjárt a középső ajtó mellett a legfiatalabb kocsisnak, aki pár hónapja nősült — a Holló fara még csupa ganéj, te meg mán megint a jászolfán alszol? Te is szivesebben vakargatnád most is az Erzsi hátát, mint a Holló farát . . . Öcsém, a jó cselédember este végzi el a dolgát az asszonnyal, éjszaka nyugodtan alszik, hajnalban frissen kél és úgy mozog, mint a szűcstü . . . De te? És egy vastag tréfát eresztett meg, jó hangosan, hogy a többiek is hallják.

— Ejnye, gazduram, de elcsuszott a szája — hizeleg neki Varga Miska, a második kocsis — még pedig nem igen ette meg a zsiros piritóst . . .

Nagy hízelgő, afféle „zsidó hazugja" ez a Miska. Amúgy pedig rongy ember, be-befog a kocsmába is, a lóval is rosszul bánik. Nem is lesz lelőle első kocsis soha, pedig az szeretne lenni.

Ilyenkor különben a többiek is szivesen beszélnek a gazdához. Jó kedve van, ki kell használni, tóditani kell.

Jóska, persze nem aludt, hanem a jászolprémen piszmogott a vakaróval, biztosan a ganéjt takarította belőle. Különben is már sor-port vert a lovain. Ilyenkor itatásig le-leszoktak a kocsisok ülni vagy a jászolfára, vagy a zabosládára, vagy a hetes vackára, kibova s a fiatalabbak néha el is szunyókálnak, ha hagyják őket a többiek. Most aztán, hogy látta a jó hangulatot, ő is visszabeszélt: — Könnyű a szegény embert kimacskázni annak, aki félfröstökig alszik . . . mög annak, aki napközbe is húz egyetegyet a dűlő végén, úgy egy jó pár óráig . . . Nekünk meg azt mondja: szóljatok be, ha jön az intéző úr . . .

Ilyenkor el is lehet Harsányival tréfálni. Annál is inkább, mert nem igaz, hogy a dűlő végén aludni szokott. Még az öreg Rothmann idejében megtette, hogy azt mondta a kocsisoknak: — Majd meglássátok fiúk, eső lesz még ma, majd leragad a szemem — és nekinyúlt a dűlő végén szundítani egyet. De most már még rágyújtani sem mer leülni, mindig talpon van, mert soha sem tudhatja melyik fasor mellől bukkan elő az intéző. Meg aztán azt mondják, olyan távcsője van, hogy a kastély ablakából az egész határt belátja vele.

*

Mire virradni kezdett, megjöttek Makai Miskáék a faluból. Mindjárt mentünk is a kocsis-gazda után a magtár végéhez, a csengő alá elosztásra. A kocsisok meg elmentek fogni és takarmányt rakni.

Mire a magtárhoz értünk, megszólalt a csengő. A sok apró-seprő tanyai napszámos már ott volt és jött az intéző úr is. Köszöntünk neki jó hangosan, ő is intett a korbáccsal, azután elkezdte gyorsan az elosztást. Először nekünk intett, vetőgépesek, irány a magtár! — rakodni, azután a többieket dirigálta: gyorsan széjjel faültetni, trágyát hordani, csutka tövet szedni, magtárba rostálni.

Öt nagy jányt küldött még mihozzánk is. Ezek jönnek a gép után és úgyelnek rá, hogy fel ne akadjon a mag, be ne duguljon a cső. Mink kormányozunk, a kocsisok hajtanak: ez a rend.

Fröstök még nincs. Jövő héten lesz Szent-György napja, majd csak akkortól kezdődik. Most még a hajnalon kellene enni, de túl korán van, nem esik jól, meg nem is bírná ki az ember délig. Így csak menet közben, a szekéren, vagy a szekér mellett kapkodunk pár falat kenyeret, szalonnát.

Az öreg Rothmann idejében ez is máskép volt. Fröstökidőt akkor se adtak csak Szent-György után, de az ember amikor kiért a dűlő végére, meggyujtott melegedés ürügyével egy pár villa szalmát, vagy egy pár kéve csutkát és falatozott mellette. Most ha kiérünk, neki kell állni egyenesen a munkának.

Felhánytuk gyorsan a zabot a szekerekre, aztán megindúlt az iga. Négy vetőgép, három borona, három henger. Elől a kocsisgazda a Tóth István szekerén. A vetőgépek úgy zörögnek a göresös dűlőúton, amelyen megszáradt a téli sár, majd bedugult az ember füle a zajtól. Utánunk meg vagy húsz ökörigа jött hatos fogattal szántani, a tengeri alá.

A dologgal egész héten kevés bajom volt. Nem most próbálom először sem a szántáson való járást, sem a kevés alvást, sem a sovány lebbencset, sem a kenetlen pirítóst. Tóth István igaz sebesen hajtott, ugyan lépkednem kellett utána, hogy tartani tudjam a kormányt, de azért nem lehetett panasza Harsányinak, nem csináltam csíkokat, mindig nyomon járattam a gépet. Nem is szólott semmit, inkább csak a jányokra kiabált, hogy vigyázzanak, be ne duguljon a cső, mert akkor . . . de, hogy mit csinál velük, azt már nem irom ide.

Ha aztán valamelyiké bedugult és nem vette idejében észre, azt úgy lekutyaistenezte, hogy csakúgy égett a képe. Azután meg visszahajtatott és bevettette újra, mert ha az intéző úr hibát lát majd a vetésben, mindnyájunkat kizavar a határból.

Az idővel sem volt eleinte baj. Tiszta, száraz idő volt, a nap sütött, ámbár még foga volt, de reggelenkint a pacsirták már úgy énekeltek, mint májusban, mink meg úgy vacogtunk, mint januárban, no de ez minden áprilisban így szokott lenni. Jó ruha kell hozzá, meg türelem.

De éppen ez nem volt nekem. Jó ruha. A csizmám avas és öreg, már a télen is sok tákolással húztam ki vele. Most az egész napi jövés-menés közben megizzadt benne a lábam, átnedvesedett a csizma feje és olyan lett az az vas bőr, mint a vas. A nedvesség miatt meg felcsúszott, összegyűrődött a kapca és kitörte a lábam több helyen is. Igaz, a kapca sem valami jó volt. Sári szakította vasárnap valami ócska szoknyából, tele volt varrással, ráncokkal és mindenféle göresökkel, ezek rontották el a lábam. Nagy kínban voltam vele, de nem segíthettem rajta. Kapcát se tudtam volna honnan venni, hacsak az ingem szét nem tépem, meleg vízben mosni, vagy legalább szekérkenőccsel bekenni sem mertem a sebeket. Restelltem is, hogy úgy jártam, mint egy tapasztalatlan gyerek, azután meg késő este sem idő, sem alkalom, sem világosság nem volt hozzá. Utóbb már le se vetettem estére-ként a csizmát, gondoltam, kibirom szombat estig.

Én ki is birtam volna, de a fél csizmám nem birta ki. Csütörtökön délelőtt elkezdett csepergni, de csak úgy, hogy azért vetni lehetett. Harsányi is szorította a munkát, mert az intéző azt mondta neki, holnap már másik táblán akarja látni a gépeket. Itt van Szentgyörgy napja és még kinn a sok tengeri a földből.

Nem is fogtunk ki a gépből, pedig már ragadt a föld erősen. A mag meg elfolyt, mert alúl a föld száraz és poros volt, ezt a kicsi esőt fel sem vette.

De annál inkább felvette az én csizmám. Olyan magas talpa meg sarka rakódott a nyers földből, hogy csak úgy billegtem rajta. Óvatosan bántam én vele, amikor letakarítottam. Akár a felhérchez rugdostam, akár a pikával döfködtem le a sarkáról a sarat, mindig úgy bántam vele, mint a hímes tojással. Mégis egyszercsak menet közben azon veszem észre, hogy két darabban mozog a csizmám és hogy a sarkam alatt már apró göröngyök is járnak. Leszakadt bizony az egyiknek a sarka.

Felkötöttem aztán a dülő végén madzaggal, de azt hamar elrágta. Akkor dróttal kötöttem fel, de az meg a csizmát rágta el, mert az avas bőr most hogy elázott, könnyen megadta magát. Ha megszoritottam, a lábamat is kínozta, ha meg könnyedén kötöztem össze, mindig lenyüzsbölte a föld.

Szerencsére dél lett, az eső is jobban megeredt, abbahagytuk a vetést. Délután a magtárba mentünk, tengerit szállitottunk darálni a malomba.

Másnap meg szombaton legtöbbször mezitláb mentem a gép mellett. A puha tengeriszántásba csak megjárt, de a göresös nagyon macerálta a talpam, hiszen már az én lábam bőrét elgyengitette a multheti vályogvetés, meg a sok izzadás a hét elején. Már mindegy, szombatig kihuzom, majd otthon megcsinálom még valahogy a csizmát, hogy vasárnapra legalább fel tudjak menni benne a piacra. Használatra meg csinálok ócska csizmaszárból egy szandált, majd csak melegszik már az idő.

Ehhez még csak az kellett, hogy Bátori Jóska Jucijának volt egy gyalázatos elkapatott csikója, amelyik mindent megrágott és szétcibált, amihez hozzáfért. A tarisznyát az ólban jó magasra akasztottuk előle, de egyszer kinn dülőn a nagyujjasom a lőcsfűre löktem. Mire visszaérkeztünk a géppel, lerágta az egyik ujját, meg kiszedte a bélésből a sok csepüt. Annyi kóc volt a szekér körül, mint egy kötélverő műhelyben. Ezek a szabók annyi ilyen kócot raknak a szegény ember ujjasába, hogy ha már nem is melegít, de legalább izzajt, mert nehéz cipelni. Most ahonnan kiszedte a csikó a bélést, úgy összesett, mint egy mosogatórongy.

Meg is ostoroztam érte a csikót, de hát evvel az ujjas ujja nem ragadt vissza.

— Na Sári — gondoltam magamban, szombat este, mikor kikaptam a hét pengő húsz fillért (megint egyhússzal fizettek, talán már nem is lesz több kaszálásig) — ebből aztán rakhatsz tarisznyát a jövő hétre, meg aztán megfoltozhatod a nagyujjast, én meg megtalpalhatom a csizmát .. tán jobb lett volna, ha otthon tanyázok az ablak alatt...

Veres Péter

Versenyfutás a petróleumért

A nemzetközi helyzet egyre élesebbé válik. A nagyhatalmak között fönnálló ellentétek fenyegető kirobbanása veszélybe sodorhatja az egész emberiséget. Nem szándékozunk jóslásokba bocsátkozni az összeütközés kimenetelét illetőleg, csak egyetlen kérdést akarunk megvilágitani, amely döntő módon befolyásolja a fegyveres összecsapás folyamát és annak végeredményét.

Egy osztrák tábornok mondta kb. négyszáz évvel ezelőtt, hogy a háborúhoz három dolog szükséges: pénz, pénz és pénz. Ez az állítás ma is teljes mértékben érvényes, de hozzá kell fűznünk, hogy a petróleum ugyanolyan fontossá lett, mint a pénz.

Az imperialista nagyhatalmak közül a petróleum hiányát legjobban Németország érzi. Ezt a hadviseléshez oly nélkülözhetetlen anyagot a Harmadik Birodalom különböző módon igyekszik megszerezni, illetve pótolni. A német bevitel tekintélyes részét a petróleum képezi, amit nagyobbára a jövő céljaira fölraktároznak. De lehetetlen annyi petróleumot elraktározni, amennyi egy modern háborúhoz elegendő lenne. Másrészt szénből igyekeznek petróleumot előállítani, de ez sem elég.

Ebben a szükségben Németországnak kapóra jött Mekszikó ismert összeütközése Angliával és az Északamerikai Egyesült Államokkal és meg akarta szerezni a mekszikói petróleumot. Azonban, mivel sem Németország, sem Itália nem rendelkeznek megfelelő számú petróleumszállító hajóval; a szállítás lebirhatatlan nehézségekbe ütközött, azonkívül a nemrégiben létrejött megegyezés, amit az angol és amerikai kormányokkal a mekszikói kormány kötött, az egész mekszikói petróleumtermelést a brit és amerikai piacokra irányítja. Így a mekszikói olajmezők a tengely számára elvesztek. De megmaradt Románia. Itt vannak Európa leggazdagabb petróleumforrásai. A közelmultban kötött német-román kereskedelmi szerződéssel Németország a maga számára biztosította a román petróleum egy részét. De a dolog itt sem mehet símán. A romániai kutak 90%-a angol, francia és holland kezekben van és ezt az említett szerződés is elismeri. Németország csak az új, a jövőben fúrandó kutakra számíthat. Vegyük ehhez, hogy a romániai petróleummezők a szakértők szerint közel vannak a kiapadáshoz és a termelés csökken.

Még akkor is, ha az egész romániai termelés Németországé lenne (Románia elfoglalása esetén), az sem fedezné a Harmadik Birodalom tizenötmillió tonnát kitevő hadi szükségleteit.

Minden más fontos mozzanatot figyelmen kívül hagyva, megállapíthatjuk, hogy a petróleum hiánya nagy mértékben csökkenti a tengely hadi készültségét és háborús kilátásait, a petróleumforrásokkal rendelkező és békére törekvő demokratikus hatalmakkal szemben.

László Endre

Dal a Bakony alján

Idekéklik a Bakony,
háta csupa erdő,
odahí a bánatom:
gyere, árva költő,
vár a Bakony hegye kék,
sürü vadonába,
betyárok és remeték
hires Bakonyába!...

Ne üzengess, ne hazudj,
Bakony erdős háta.
hiszen minden földi zug
valaki sajátja.
Megolvasta fáidat
ez a világ régen,
számbavette a vadat
erdőd sürüjében.

Bakony alján, Bakonyban,
akárhol az ember, —
tagositott pagonyban,
uraké a fegyver.
Remetét sem tür e kor,
költőre se hallgat,
s jól megrágja ki mit szól:
ára van a dalnak...

Rajtad át is, vén Bakony,
úgy robog az utas
zakatoló vonaton, —
Nincs már hova bujtass.
Villámgyorsan száll a szó,
hetedhét határon,
s a szegény rugódozó
fönnakad a hálón.

Mégis, mégis, elmegyek,
Ragyogjon a kékség.
zöld sátrakkal a hegyet
üsse a reménység:
nem mulhat el a Bakony,
nem a szabad ember, —
álmot nem üthet agyon
semmiféle fegyver!...

Erdélyi József

Gazdasági szemle

A világpiacon az egész Európát izgalomban tartó politikai feszültség érezhető. Gabona és más élelmezési cikk állandóan drágul és a fegyveverkezés nyersanyaga is. Egyedül Argentina tőzsdéjén érezhető még mindig lanyha áresés, de Argentina gabonakészlete olyan hatalmas, hogy ezek a rendkivüli napok sem tudják az árakat kedvezően befolyásolni. Az értékpapirok árfolyama esik. Lanyha vásárlási irányzat érezhető mindenütt. A viszonyokra jellemző, hogy a biztosítótársaságok az eddigi néhány ezrelék biztosítási díj helyett, a Balti tengerről jövő küldeményekre 3% és a Földközi tengerről 2% biztosítási díjat számítanak. A biztosítótársaságok mindég nagyon jól értesültek.

*

Jugoszlávia egész ipara a kliring-államok gazdasági nyomásának hatása alatt áll. A kliring az a fizetési mód, ahol nem pénzzel fizetik az árút, hanem árúval. Ha Jugoszlávia terméfyfeleslegét olyan államnak adja el amellyel kliring-megállapodása van, árújáért nem pénzt kap, hanem árút, mégpedig olyat, amelyre a vásárló országnak nincs szüksége. Jugoszláviának minden évben egy bizonyos mennyiségű gabona és nyersanyag feleslege van, amit eddig világparitási áron a legtöbbet igérőnek adott el és az árú ellenértékéért vásárolt olyan ipari cikkeket, félgyártmányokat stb., ami nálunk nincs. Ha szabad devizáért adta el árúját, szabadon választhatta, hogy kitől vásároljon, de ha kliringben adja el, ott kény-

telen venni is, mert árujáért csak árút kaphat. Sok olyan ipari cikkel, félgyártmánnyal és nyersanyaggal azonban a vásárló állam sem rendelkezik, amelyre pedig Jugoszláviának nélkülözhetetlenül szüksége van, de kivitelének 80—85%-át a kliring-államok felvásárolták és így más államtól nem szerezheti be. Így az a képtelen helyzet áll elő, hogy amíg a kliring-államokkal szemben állandó hatalmas követelése van, sokszor egészen felesleges árút is kénytelen vásárolni, hogy ezt csökkentse, addig más, rendkivül fontos cikkeket képtelen beszerezni. És az a helyzet most. Több szövőgyár kénytelen volt üzemét nyersanyag és félgyártmányok hiányában csökkenteni, vagy beszüntetni. Szappan és más gyárak is hasonló bajokkal küzdenek. Jugoszlávia kiutat keres, de terményeinek ára a devizával fizető országok számára túlságosan magas, mert jóval a világszínvonal felett áll. A helyzeten csak úgy segíthetnénk, ha pl. a német márka 13.80 lináros magas árfolyamának megfelelően, az angol fontért 300—320 dinárt fizetnénk és így tennénk lehetővé, hogy a devizával fizető országok is vásároljanak tőlünk, de ezt egyenlőre különböző okokból nem tehetjük.

*

Tizenegy milliárd márka hiánynyal végződött Németország 1938-as költségvetése. Ezt a hiányt szállítási utalványokkal és állami kölcsönnel akarják az 1939-es év folyamán „kiegyenlíteni". Az állami kiadások javát a fegyverkezés teszi, de tekintettel a súlyos nemzetközi helyzetre, a fegyverkezést továbbra is növelni kénytelenek, a hiány „kiegyenlítésére" marad tehát az utalvány és kölcsön. A bekebelezett területeket is gazdaságilag és katonailag újjá kell szervezniök és ezzel az állam kiadásai még szaporodnak. A német nép tehát további áldozatok előtt áll és mert kölcsönök, utalványok, súlyos adóterhek formájában a tőkének is meg kell hozni a maga áldozatát, sokszor úgy állítják be, mintha a fasiszta államok tőkeellenesek lennének. Tény azonban, hogy a fasizmus különböző formája éppen a tőke védelmére létesült és a világ gazdaságának új felosztásáért folyó harcban — amely éppen a tőke érdekében van — a tőkének is meg kell hoznia a maga áldozatát. Ez számára csupán befektetés, amely győzelem esetén meghozza gyümölcsét. De a nép gazdasági erejét kimeríti mielőtt, még valóban összecsapásra került volna sor. Hazárd játék ez és feltétlenül összeomláshoz vezet.

*

Olaszország elfoglalta Albániát és ezzel ez a kicsiny 27.538 km² terjedelmű és kb. 1 millió lakósú országocska a világ érdeklődésének középpontjába került. Albánia eddig is Olaszország hűbéri állama volt. 1925-ben 10 millió arany lírát, 1926-ban 15 millió, 1931-ben 50 millió, 1937-ben kerek 100 milliót adott. Az elmúlt 14—15 év alatt majd fél milliárd aranylírát fektettek be és ezzel megszerezték Albánia gazdaságának 50%-át. De még ez sem volt elég és a hadászatilag rendkivül fontos kis állam Olaszország gyarmata lett.

Gazdaságilag Albánia még kiaknázatlan. Egyetlen gyára, az olasz tőkével létesített pamutfeldolgozó. 1931-ben kezdték el petróleumtelepének kiaknázását és 1938-ban 53 ferrása kerek 100 tonnát adott és az egész mennyiséget az olaszok vették át. Feltárásra vár még a krómérc, aszfalt, baukszit, gipsz, só, réz, arany és ezüstbányái. Mezőgazdasága primitív, a föld rendkivül olcsó, lakósainak életszínvonala alacsony. Az olasz tőkének tehát, olcsó munkaerő áll rendelkezésére és profitlehetősége óriási. Hátránya, hogy közlekedési eszközei nincsenek. Európa egyetlen országa, ahol nincs vasút. Országútai rosszak, vagy egyáltalán nincsenek. Olaszországnak most elsősorban óriási befektetéssel szállítási eszközöket kell kiépítenie, hogy a föld mélyén rejlő kincseket ne csak feltárja, de lehetősége legyen az elszállításra is. További hatalmas tőke befektetésével Al-

bánia természeti kincsei az olasz tőkéseknek jól jövedelmező üzlet lehet.

Zogu az olasz arany ráeső részét még időben külföldre szállította. 20 millió aranyfrankra becsülik magánvagyonát, amit különböző francia és svájci bankokban helyezett el. Amikor véglegesen elhagyta Albániát tizennégy (14) teherautó vitte utána különböző értékeit és műkincseit. Az albán „csőcseléknek", amely — állítólag — kastélyát kirabolta, nem sokat hagyott.

*

Az arany továbbra is menekül Európából Amerikába. Csak március hó folyamán 362 millió dollár értékű aranyat szállítottak az U. S. A.-ba. Angliából 250 millió, Hollandiából 27 millió, Belgiumból 37 millió, Svájcból 8 millió stb. Természetesen nem csak a magántőke keres profit helyett biztonságot, de az egyes államok is aranykészletük egy részét kiszállítják, hogy háború esetén szabadon rendelkezzenek felette és hogy fegyvervásárlásaikat stb. minden nehézség nélkül fizethessék. Az amerikai aranytartalék 15.430 millió dollárt tesz ki.

Az Egyesült Államok ipara is a háborús készülődés jegyében áll. Az U. S. A. nem csak az óriási fegyvermegrendeléseket szállítja, de saját szükségletét is fokozott gyorsasággal fedezi. Hadseregük részére 3 ezer új repülőgépet készítettek 300 millió dollár értékben és további 1.700 áll befejezés előtt. Töltényekért 110 milliót fizettek ki. Panama, Hawai és a Kontinens partjainak védővére 8 milliót; 20 ezer „polgári pilóta" kiképzésére 10 milliót, a Panama-öböl megerősítésére 27 milliót, az Atlanti és Csendes óceán repülőtereire 44 milliót, tengeri hidroaviónok készítésére 121 milliót. A légügyminisztérium célja, hogy a legrövidebb időn belül az első vonalban 8 ezer repülőgép álljon. Készítenek még 228 tank-elleni ágyút, 338 légelhárító üteget, 5 ezer teljesen újrendszerű géppuskát, 41 hadihajót (ebből 18 már befejezés előtt áll). Szükség esetén további 300%-al növelhetik a termelést, anélkül, hogy ember- vagy nyers-anyagban hiányt szenvednének. Miután ők látják el fegyverrel és hadianyaggal a demokrata-blokhoz tartozó államokat, a hadiipar nagy lendületet kapott. Az évek óta gazdasági válsággal küzdő ipar most fellendült. Szomorú tény, hogy az ember lángeszének minden termékét, a gyilkoló eszközök tökéletesítésére és gyártására használják és hogy gazdaságunkat a válság kitörésétől ideiglenesen éppen a hadiipar menti meg.

*

A román hadügyminisztérium javaslatára gázmaszkot vámmentesen lehet bevinni és gyártása minden illetéktől mentes.

*

Francia jelentés szerint Magyarország és a Balkán-államok tartozása 62 milliárd frank. Csak Franciaország követelése 25 milliárd frank.

*

A Nemzeti Bank deviza-forgalma az 1938-as év folyamán 33.19% volt kisebb mint 1937-ben.

Vas Béla

A tudás jó, de nem a legfontosabb. Az ember nevelését már három éves korában meg kell kezdeni. Amint a gyermek elkezd gondolkodni, adjunk neki egy kis kampóskeresztes zászlócskát. A szociális kérdés megoldása egyáltalán nem gazdasági kérdés, hanem a nevelés, az iskolázás, a világnézeti megalapozottság kérdése . . . A szociális kérdés nálunk megoldást nyert! Hogy valaki parancsol, a másik pedig engedelmeskedni tartozik, ez nem tartozik ide. Legfőbb vezérünk Hitler Adolf s a többi vezér mind egyenlően értékel bennünket. A szociális kérdésnek ez a megoldása! (Dr. Robert Ley)

Ami az esernyő alatt van

Európának néhány hatalmas fegyvergyára van. E gyárak és tulajdonosaik fontosságát ma már a gyerek is tudja. Egyik legismertebb ilyen vállalat a francia Schneider-Creusot koncern. A múlt év december végén az „Union Européenne", társaság, a Schneider-Creuzot európai érdekeltségeinek képviselője jelentette, hogy Schneider a birtokában levő csehországi Skoda-művek részvényeit eladja egy cseh pénzcsoportnak. A vételár 350 millió frank volt.

A Skoda-művek Európa legnagyobb fegyvergyárai közé tartozik. Az utóbbi időben részt vett az európai piac felosztásában a francia Schneiderrel, az angol Wickers-el és a német Kruppal együtt. A Skoda-művek jelentősége tehát igen nagy.

Októben 9-én, a szudéta-vidék elfoglalása után nyolc nappal a német nehézipar jelentette, hogy Krupp belép a Skoda-művek igazgatóságába. Ezekben a napokban a „Financial Times" angol lap azt irta, hogy az egész vállalat Krupp kezébe megy át, ami a párisi tőzsdén semmiféle izgalmat nem okozott.

Az „Union Européenne" ténylegesen már 1936 óta nem ellenőrzi a Skoda-műveket. A birtokában levő részvénymennyiség jórészét egy cseh pénzcsoport vette meg és így elvesztette döntő befolyását.

A vevők akkor az Angol-Csehszlovák bank és a Prágai Hitelbank voltak, most is ez a csoport vette meg az „Union Européenne"-től a Skoda részvényeket és most ő ellenőrzi az üzemet.

Az Angol-Csehszlovák bank tulajdonképen nem más, mint a hatalmas angol Internacional Bank egyik fiókja, melynek igazgatóságában a német von Neurath együtt ül sir Otto Neimeyerral, az Angol Bank igazgatójával és sir H. T. Lawrence-al, a Wickers-művek elnökével.

Angol pénzügyekről van tehát szó. Ezenkívül ugyanaz az Angol-csehszlovák Bank a Živnostenska Bankkal együtt ellenőrzése alá vette a Skoda-művek fiókját, a brünni fegyvergyárat, amelynek birtokában a „Bren"-féle kézi-gépfegyver rajzai vannak, ami az angol hadsereg felszereléséhez tartozik.

A Skoda-művek üzleteiben részt vesz Krupp is, Wickers is. A háború kitörésének veszélye nem gátolta az üzletet, sőt, mondhatnók elősegítette.

De nem is az a fontos, hogy vajjon Wickers és Krupp társak-e, vagy hogy Krupp Wickers firmája alatt lép fel. A fontosabb kérdés az, hogy ki fizeti meg Schneider-Creuzotnak a 350 millió frank vételárat. Berlin? Alig hihető. Prága viszont már március 15-ike előtt teljesen kimerült.

Némelyek e kérdésre (még március 15-ike előtt) a következő képen okoskodtak: Anglia és Franciaország Csehszlovákiának 16 millió fontos kölcsönt igértek. Eszerint a kölcsön Franciaországra eső részének nem is kellene elhagyni az országot: elégséges volna egy egyszerű bankművelet és Schneideréket kifizetnék francia pénzzel. Ezeknek a kilátásoknak következménye az volt, hogy az „Union Européenne" részvényeinek tőzsde-árfolyama

mely München előtt 375 frank volt, ez év februárjában 998 frankra ugrott. Az utóbbi időben ilyen óriási ugrást egyetlen értékpapír sem ért el. Hiába, München jó üzletet jelentett néhány franciának is.

A „Sentinelle" cimü svájci lap írja: Chamberlain az „I. G. Farben" (a legnagyobb német vegyipari vállalat) egyik főrészvényese. Gazdasági tanácsadója D'Arcy Cooper, az „Unilever" tröszt igazgatósági tagja a három Schicht testvérrel együtt, akik közismert nacionálszocialisták és Henlein bankárai. Az „Unilever" tröszt a világ margarin termelésének 75 és szappan termelésének 80%-át tartja kezében és 400 gyárral rendelkezik . . .

A szudéta vidék bekebelezése után Csehország vegyiparának legnagyobb része német kezekbe került és az ottani vállalatokat beolvasztották az „I. G. Farben"-be. Elképzelhetjük, hogy Chamberlain Münchenben elsősorban nem a békét akarta megmenteni.

Az esernyős békebajnok vagyonának tekintélyes részét a birminghami „Nettleford and Chamberlain" vasöntődék képezik. Ez az üzem szoros kapcsolatban van a másik konzervativ vezér, Baldwin fémipari vállalatával, a „Baldwin Ltd"-vel.

1920 óta Chamberlain a „Birmingham Small Arms Co" és „Elliot Metall Co" társaságok igazgatósági tagja. Ezek a vállalatok az „Imperial Chemical Industries" vegyipari trösztöhöz tartoznak.

A „Berner Tagwacht" c. szintén svájci lap írja, hogy napjaink bámult hőse, a ravaszul rászedett és becsapott, jámbor öregúr 1932 óta a „Wickers Armstrong and Co" (a világ egyik legnagyobb fegyvergyára) 11 ezer és a már említett „Imperial Chemical Industries" 12 ezer részvényének boldog birtokosa. Az utóbbi összeköttetései az európai vegyipari trösztökkel közismertek: Franciaországban „Kuhlman" (a „Lazard Freres" bankon át, melynek Bonnet miniszterségéig ügyvédje volt), Belgiumban a „Solway" tröszt, Olaszországban a „Montecatini" (kapcsolatok Mussolini-Ciano családdal) és Németországban az I. G. Farben.

A „New-York Times" (Nyujork tájmsz) londoni tudósítója jelenti, hogy tavaly az öt legnagyobb angol bank sokmilliós kölcsönnel segítette ki a megszorult fővezért, Francisco Francot. A kölcsönüzletet a konzervativ párthoz közelálló „Kleinworth Sons and Co" bonyolitotta le.

Ha mindezt tudjuk, hihetünk-e az angol miniszterelnöknek? És eddigi tettei alapján vajjon nem benne kell-e látnunk legnagyobb akadályát a békét egyedül biztosító, a fékevesztett tengelyt megzabolázó, szabadság és függetlenség védő blokk megalakulásának?

Hajdú Vilmos

Mindent a háborúért. Sem luxus-, sem élelmezési cikkeket nem szabad külföldről behozni, csupán a háborúhoz szükséges dolgokat szabad vásárolni (Darré. Német földmívelési miniszter)

Világszemle

Csehország és Albánia elfoglalásával a világpolitikai súlypont Keleteurópára és a Balkánra került. A legutóbbi események diplomáciai visszhangja is ezt mutatja. Németország és Olaszország terjeszkedési törekvéseinek eredményeképen egész Európa lázasan fegyverkezik és készülődik a háborúra. Alig van állam, amely ebben a hónapban legalább részlegesen ne mozgósított volna. Külügyminiszterek és miniszterelnökök utazgatnak ide-oda, jegyzékváltások történnek, csapatösszevonások folynak, hadihajókat vezényelnek hirtelen egyik tengerből a másikba és — minden kávéházi asztal egy-egy főhadiszállássá változott át. Minden jel arra mutat, hogy közeledünk a háborúhoz.

A legutóbbi események sokban megváltoztatták a diplomáciai helyzetet. Anglia, jobbanmondva Chamberlain és kormánya, a City-vel a háta mögött eddigi u. n. békepolitikáját szinte észrevétlenül védelmi politikára kellett hogy változtassa. A „béke mindenáron" jelszó már tarthatatlan a közvélemény miatt, ezen a címen már nem lehet sokat és eredményeset adni. Bizonyos viszonylatokban a „béke", különösen az ilyen béke, már nem is olyan nagyon vonzó és az emberek többségében a hamisan csengő, békétől csöpögő parlamenti szólamok csömört keltenek. Kell tehát egy új eszköz, új cím, hogy a támadó hatalmak eddigi és további erőszaktételeit a közvéleménnyel elfogadtassák. Így lesz a békeblokkból védelmi blokk, a békepolitikából védelmi politika. Mindenesetre ez is haladás, ami azt jelenti, hogy az erőszakos hatalmak a nekik juttatott szerep végéhez közelednek, a program végső kifejlésénél tartunk.

Közvetlenül Csehország és Memel elfoglalása után Beck erős tevékenységet fejtett ki, hogy Lengyelországra váró sorsot, amint azt a világsajtó Danzig és a korridor kérdéssel elkövetkezendőben látta, valahogyan elkerülje. Londonban sikerült is neki egy kétesértékű megegyezésre jutnia. Erről a szóbeli megegyezésről Chamberlain számolt be. Ennek értelmében az angol és lengyel kormány hajlandók végleges szerződést kötni, hogy az eddigi egyoldalú angol jótállást kölcsönös segítési szerződésre bővítsék ki. Addig is úgy Anglia, mint Lengyelország igéretet tettek, hogy a függetlenségük ellen irányuló akár közvetett, akár közvetlen támadás esetén egymás segítségére sietnek.

A kijelentés elhangzása utáni napon a „Times" vezércikkben foglalkozik a kérdéssel. Erről az ujságról elmondhatjuk, hogy Európa egyik legjobban értesült lapja, különösen, ami az angol diplomáciai módszereket és titkos célokat illeti. Hetekkel előbb pontosan megjósolta a szudétavidék sorsát, a spanyol polgárháború várható eredményét, Memel és Albánia megszállását. Nem is olyan csodálatos, ha figyelembe vesszük, hogy szerkesztője ugyanahhoz a csoporthoz tartozik, amelyhez Chamberlain. Ez a lap bizonyítja, hogy Anglia csak Lengyelország függetlenségének megvédésére kötelezte magát, nem pedig területi épségének meg-

őrzésére, mégkevésbbé a mostani határok fenntartására. Így például nem köteles megvédeni Lengyelországot abban az esetben, ha Németország követelné Danzigot, vagy a korridort, mivel ezzel az ország függetlensége még nem került veszélybe. Végeredményben az angol-lengyel megegyezés egyértékű a müncheni szerződéssel.

Mint ismeretes, Chamberlain nemcsak Lengyelország függetlenségét szavatolta, hanem — közvetlenül Albánia olasz megszállása után — Romániáét és a többi Balkán-államokét is. A mult tapasztalatai alapján könnyen megállapíthatjuk, hogy mit ér az angol jótállás. A német és olasz sajtó mindenesetre új támadási felületet nyert és élesen ostromolta Londont „bekerítési" politikája miatt. Ezzel segítségére volt Chamberlainnek a demokratikus közvéleményben ismét hiú ábrándokat ébreszteni: hátha az egyszer mégis ér valamit az angol jótállás. Nem így az említett államok kormányai, akik egymással versenyezve siettek Románnak és Berlinnek tudtára adni, hogy tulajdonképen ez az egész kezességügy kellemetlenül érintette őket és semmiesetre sem az ő kérelmükre történt.

A világsajtó napról-napra hasábos cikkekben számol be arról, hogy az angol kormány állandó tárgyalásokat folytat Franciaországgal, a Szovjetúnióval, Lengyelországgal és a Balkán-államokkal. Arról is hírt adnak, hogy egy francia—angol—szovjet katonai szövetség készül, mely hivatva lenne a megtámadott kisállamoknak segítségére sietni. Ezzel szemben a lengyel és román lapok erélyesen tiltakoznak az ellen, hogy a szovjet katonai segítségben részesítse országukat. Tűrhetetlennek tartják azt a gondolatot, hogy területükre szovjet katonaság tegye be a lábát, ha mindjárt segítséget hoz is. Ezeknek a kis államoknak uralkodó rétegei inkább mit sem jelentő szerződések, igéretek, egyezmények és szóbeli támogatások után kapkodnak, ahelyett, hogy a kézzelfogható, közeli segítséget igénybevegyék.

A tárgyalások, bizonygatások és egyéb diplomáciai cselfogások zűrzavarának kellős közepébe, mint a villám csapott be Roosevelt sürgönye Hitlerhez és Mussolinihez.

A sürgöny, mint ismeretes, a béke megvédése érdekében nemzetközi megbeszélésre hívja a fasiszta vezéreket és egyben Olaszországtól és Németországtól kezességet kér a kisállamok épségben hagyására. Ez a szokatlan módszer egy pillanatra az egész ördöngös diplomáciai boszorkánytáncot megszakította. A totális hatalmak sarokbaszorultak. Ha a felhívásnak nem tesznek eleget, vagy azt egyenesen elutasítják, magukra veszik a háborús felelősséget és eddig is minden kétszínűen hangoztatott u. n. békeakarásuk nyilvánvalóan hitelét veszti, ami egyenlő az erkölcsi bukással. Ha viszont az ajánlatot elfogadják (hát elfogadhatják!) — a fasizmus természetéből következően — anyagilag buknak meg. — A német és olasz lapok emlékeztetnek Wilsonra, aki szintén hasonló cselfogással csalta lépre a hiszékeny államokat azzal, hogy megteremtette a Népszövetséget, amely hivatva lett volna a háborút megakadályozni, békés tárgyalásokra szólította fel a

küzdő feleket, hogy a tarthatatlan békefeltételeket rájuk kényszerítse. A fasiszta sajtó igyekszik hitelét és értékét venni Roosevelt felszólításának, hangulatot teremtve Hitler e hó 28.-án tartandó beszédéhez.

A náci-diplomácia azzal igyekszik az Amerikából jött ütést kivédeni, hogy sorban megkérdezi a Roosevelt levelében említett államokat, vajjon veszélyeztetve érzik-e függetlenségüket. A legtöbb válasz természetesen az udvarias *nem.*

Hitler 28.-i beszédének valószínűleg ez adja meg az alapot. Ebből igyekszik majd erkölcsi igazolást keresni. Mindez azonban nem változtat a tényeken: ha ilyen, ha olyan formában utasítják vissza a béke megvédésére szóló ajánlatot, a felelősség meg marad.

Albánia elfoglalása erősen kiélezte a földközitengeri kérdést. Olaszország újabb támpontokat kapott a tengeren és Adria úgyszólván olasz tó lett. Ha egyelőre el is hallgattak a francia-olasz ellentétekről, ez nem jelenti, hogy Róma minden szándékáról lett. Sőt. Újabban az egész kérdés — más formában ugyan, de sokkal veszedelmesebben került felszínre.

Bonnetéknak spanyol semlegességi politikája teljes sikerrel járt, úgyannyira, hogy jóformán minden céljukat elérték: sikerült a köztársaságiakat elszigetelni, a határokat lezárták, a fegyverszállítmányokat visszatartották, a köztársasági aranyat lefoglalták, a hadihajókat átjátszották a lázadók kezébe és — a háború gyorsan befejeződött. Hogy azután minden épen úgy történjen, ahogy annak történnie kell: Pétain marsallt küldték Burgosba, mint francia követet.

De óh, az emberek hálátlanok! Mindaz a sok erőfeszítés, amit Francó győzelméért Bonneték megtettek, megértésre és viszonzásra nem talált. Pétain nemrégiben Párisba jött, hogy beszámoljon a spanyol helyzetről. Panaszkodik, hogy Burgosban figyelemre sem méltatják és úgy bánnak vele, mintha legalább is Nigéria követe lenne és nem Franciaországé. De ezenkívül még olyan híreket is hozott, amik éppen nyugtalanságot keltettek Párisban. Spanyolországot ma felvonuló területnek használják fel Faranciaország ellen. A Pireneusok mentén idegen katonák állanak; Gibraltár körül erős spanyol csapatösszevonások történtek: Spanyol-Marokkóban, a francia határon megerősítéseket hajtanak végre; Tanger körül egyre sűrűbb gyűrűben összpontosul a spanyol és szövetséges marokkói katonaság. És most ime: Németország is éppen ide küldte hadihajóit gyakorlatozás céljából. Éppen ide, Franciaország legérzékenyebb pontjára!

A Földközi-tenger nyugati felében a helyezet válságossá vált. Gibraltárban az angolok kihirdették az ostromállapotot és azonnal hatalmas torlaszokkal zárták körül. A francia hajóhad valósággal zár alá vette a szorost, hogy a Francó segítségére siető német flotta esetleges támadását visszaverje. Ugyanekkor az angol hajókat Málta szigetén összpontosították, hogy a támadás színhelyére vonuló olasz hajókat feltartóztassák. Minden készen áll tehát egy szabályszerű tengeri háborúra.

Ide vezetett az egyesült francia-angol benemavatkozás.

Április 3.-án írták alá a japán-orosz halászati szerződést. Az árverést a halászati jog bérbeadására április 3.-ára tűzték ki. Így a megegyezés éppen az utolsó percben történt.

A szerződés pontos szövegét a moszkvai „Pravda" azonnal leközölte, míg a japán lapok erről feltűnően hallgatnak. Ennek okára könnyű rájönni, csak a megegyezés szövegét kell elolvasni. A japánok 37 halászti zónát vesztettek el Ezeket a szovjetek katonai célokra megtartották. A szerződés egy évre szól, s csak néhány konzervgyár kapott öt éves bérletet.

A japánok hamarosan immár másodszor szenvedtek vereséget a szovjettől. Egyszer Csankufengnél, most pedig a szerényen aláirt halászati egyezménynél.

Mindez távolról sem jelenti, hogy a japánok és a Szovjetúnió között minden ellentét megszűnt volna. Stern generális, a Szovjet távolkeleti hadseregének főparancsnoka egyik kijelentésében rámutat arra, hogy Japánnak Kínában, Koreában és Mandzsuriában összesen 1 millió négyszázezer katonája van. Ebből a Szovjet-határon 400 ezer állomásozik. Ez a szám 1934-ben mindössze 95 ezer volt. A csapatösszevonások még mindig tartanak, kaszárnyák, raktárak, hadianyaggyárak, repülőterek kiépítése szűntelenül folyik. 1934-ben a japánoknak ezeken a területeken 130 repülőterük volt, ma 250 van. Vasúthálózatuk 6 500 km. volt, ma 11.000. Ezenkívül hatalmas, tisztán katonai jelentőségű autóutakat építenek.

Ezzel szemben a Szovjet sem maradt tétlenül. Kuznecov altengernagy, a vladivosztoki haditengerészet főparancsnoka szerint, ezelőtt öt évvel csak egy tengeralattjárójuk volt, „ma — úgymond — a víz alatt és fölött is nagyszámú motorral rendelkezünk". A partvédelmet is jól megszervezték. Vladivosztokban, az Amúr mellett fekvő Nikolajevszkban, a kamcsatkai Petropavlovszkban és a Szahalinon hatalmas hajógyárakat tartanak üzemben. A kiegészítő ipar nagyrésze is a helyszínen van. Most dolgoznak azon, hogy a Vladivosztok melletti Szucsang szenéből cseppfolyós tüzelőanyagot készítsenek. A szükséges szénmennyiség egy részét még Oroszországból fedezik, de — a jelentések szerint — 1940-ben már ebből is lesz elég

Míg Japán és a Szovjetúnió egyre jobban készülődnek a végleges leszámolásra, Kína népe is szervezettebben veszi fel a harcot a tengely támadójával szemben. A legutóbbi távolkeleti jelentések majdnem kivétel nélkül kínai sikerekről számolnak be. A japánok támadása már korántsem olyan átütő jellegű, mint eleinte volt. Japán kezd kimerülni és a kezdeményezés lassan a kínaiak kezébe megy át. Ez persze nem jelenti azt, hogy Kína a közeljövőben győztesként kerül ki a harcból. Japán is — mint minden más hozzá hasonló rablóhódító a mai társadalmi rendszerben, minden bizonnyal talál majd újabb eszközöket ahhoz, erőit felfrissítse. Mindez azonban csak átmeneti jellegű lehet. Ahhoz, hogy tartós legyen, hiányzik az egységes népakrat. Már-

pedig ez Japánban nincs meg. Erre a legszebb bizonyítékot a japán katonák mind sűrűbben történő lázadásai nyújtják.

Míg Európában a mai rendszer képviselői mindenütt a fasizmus ügyét szeretnék előmozdítani, elnyomva a népakaratot, addig Távolkeleten lassan, de egyre biztosabb léptekkel közlednek a népek végleges és maradéktalan szabadsága felé.

Szubotica, 1939. április 24.

Szántó Árpád

Figyelő

Japán katonai ereje

A kínai kormány félhivatalos lapja, a „Central Daily News" (Szentrál déli nyusz) legutóbbi száma érdekes adatokat közöl a japán hadseregről. A lap szerint Japán eddigi vesztesége több mint 700 ezer ember, mig az egész japán-orosz háborúban Japán összesen 200 ezer embert vesztett.

A japán hadvezetőség összesen 46 hadosztályt mozgósított. Ebből hat hadosztály Mandzsúriában van, kettő Koreában, hat Japánban és harminckettő a kínai harctereken: Délkínában három, Északkínában tizennégy, a Jangce mentén tizenkettő, és Belső Mongóliában három. A legutóbbi hírek szerint újabb 40 ezer katonát küldtek a mandzsúriai határra és két hadosztályt Szahalin szigetre. Eszerint Japánban és Kóreában mindössze négy hadosztály maradt a „rend fönntartására".

A partizánok elleni harcok nem hoznak eredményt, mert a japán haderő irdatlan hosszúságú fronton oszlik szét és csak a hadaszatilag fontos pontokat tarthatja megszállva.

A huszonegy hónapos háború alatt Japán sem a háborút befejezni, sem a kínai erőket megsemmisíteni nem tudta. „Kell-e hát csodálkoznunk — írja az ujság — a japán kormány félelmén, hogy a katonai nehézségek csúfos vereséggé válnak".

Japán negyven éven át fegyverkezett és készült az Oroszország elleni háborúra és most katonai ereje minden tényleges siker nélkül elvérzik Kínában. A háborút Japán erkölcsileg már elvesztette, a katonai összeomlás csak idő kérdése.

Sánta Péter

Amit meg kell tenni

A Zágrebban megjelenő „Naše Novine" írja:

A legutóbbi kormányváltozásnak a január hatodikai módszerek fölszámolása első lépésének kellene lennie. Ez szükségessé vált, mert a megváltozott légkörben megteremtődtek az államélet alapvető kérdéseinek, a horvát kérdésnek, és a nemzetek és nemzetiségek egyenjogúsága kérdésének megoldásához nélkülözhetetlen előfeltételek. Az új kormány feladatának abban kellene állnia, hogy gyökeresen eltarakítsa és orvosolja mindazt a sok igazságtalanságot, amit a parancsuralmi kormányok Zsivkovics Pérától Sztojadinovicsig elkövettek. Csak így tudná az új kormány megbizatását, mely a megegyezés előfeltételeinek megteremtésében áll sikeresen elvégezni.

A kérdésről már írtunk és még lesz alkalmunk vele foglalkozni. Most csak egy dologra szeretnék

kitérni. Ez a politikai elitéltek amnesztiája. (közkegyelemeben való részesítése).

Az új kormányelnök kijelentette, hogy egyik célja az ország közéletének demokratizálása. Hisszük, hogy az ország népei ebben a kérdésben az igéretek beváltása elé nem görditenek akadályt. Azonban hangsulyozzuk, hogy elodázásnak, halogatásnak nincsen helye. A demokratizálásnak a politikai-, sajtó-, egyesülési- és gyülekezési szabadságnak egyik legfontosabb kérdését a politikai elitéltekkel való bánásmód és azok amnesztiálása képezi.

Jugoszláviában a politikai elitéltek számára mindmáig nem volt igazi, általános közkegyelem. A részleges és föltételes szabadonbocsájtás az igazságtalanságoknak századrészét sem orvosolták. Egy általános, az összes politikai elitéltekre, akik a mult parancsuralmi kormányzatának áldozatai, kiterjedő közkegyelmet vár az ország népe az új kormánytól. És ez megmutatná mindenkinek, hogy az igéreteket tényleg tettek is követik.

N.

Március 8 — Zágrebban

E napon a nők az egész világon gyüléseken, összejöveteleken, előadásokon tüntettek társadalmi és nemi elnyomatásuk ellen. Itt a Munkás otthonban volt a gyülés, amelyen nagy számban jelentek meg háziasszonyok, munkásnők tisztviselőnők és parasztasszonyok. Keverten kalaposok és kendősök.

A Sbotić (bank, biztosító, kereskedelmi, ipari tisztviselők szövetkezete) női alosztálya nevében Balogh Anna beszélt. — Előadásában röviden vázolta a társadalmi fejlődés különböző korszakait.

A nők elnyomatása az anyagi jog megszüntetésétől kezdve máig minden rendszerben megvolt. Ma a modern nőmozgalom nagy eredményeket harcolt már ki. Törökországban pl. ahol a nők elnyomatása a legnagyobb volt, a helyzet a nők javára megváltozott s előttük minden pálya nyitva áll.

Azonban a nők a jövőben a társadalmi és politikai egyenlőségen kivül még az anyagi egyenlőségért is küzdenek.

Ma a világ egy hatodán a nőknek megvan a tökéletes szabadságuk, az anyagi lehetőség is rendelkezésükre áll; képességeit mindenki a legmagasabb fokig kifejlesztheti. Itt a nők mindenhol szabadon működhetnek, munkájukat a férfiéval egyenlően fizetik. A házasságot nem anyagi, hanem érzelmi alapon építi, s férjének nem tulajdona, hanem a családban vele egyenrangu szerepet tölt be. —

Kovacsec Mara munkásnő a nők mindennapi küzdelméről beszélt. — Itt az egyik gyárban (Hermann Pollak i Sinovi) egy munkásnő heti 150.— dinár fizetéséből tartja el munkanélküli férjét és hét gyermekét (a nyolcadik útban van) Hogy a házbért könnyebben fizesse egyszobás lakásába három tagú családot vett albérletbe Összessen 13-an vannak egy szobában. —

„A szakszervezeteken keresztül kell küzdenünk a férfiakkal együtt helyzetünk megjavitása érdekében, mert az „Egyenlő munkáért egyenlő bért" elv megvalósitása csakis szervezett küzdelem eredménye lehet." —

Az előadáson megjelent ezerkétszáz nő. Az előadókat többször tomboló tapssal szakitották félbe. —

Pataky Mária

Francia érdekek Spanyolországban

Franco elismerésével kapcsolatban az utóbbi időben a francia sajtó sokat foglalkozik Spanyolországgal. Különösen a francia-spanyo gazdasági viszonyokkal.

Az „Informácion" c. francia lap cikket közöl a francia tőke spanyolországi érdekeltségeiről. A spanyol-francia kereskedelem érezhetően megcsappant:

	Franciaország kivitele Spanyolországba (millió frankokban)	behozatala Spanyolországból
1926	1.825	1.050
1935	300	339

A francia tőke zöme néhány na-

gyobb spanyol bankban és biztosító intézetben van. A spanyol vasutak javarészét francia kölcsönből építették. A francia érdekeltségek különösen nagyok a bányászatban. Így az ólombányák francia ellenőrzés alatt állanak. Az ismert katalóniai salétrom telepek a francia tőke érdekköréhez tartoznak ugyanúgy mint a fém-, vegyi-, szövőipari, villamossági és kereskedelmi vállalatok tekintélyes része.

Késő megismerés

Sánó Mach a mai Szlovákia egyik legismertebb személyisége. Propaganda miniszter és legfőbb parancsnoka az u. n. Hlinka gárdának, melyet a német SS mintájára szervezett meg. Ezenkívül Dr. Tyssonak a szlovák miniszterelnöknek bennső munkatársa. Szlovákiának Csehországtól való elszakadásában főszerepet játszott és a Harmadik Birodalommal való együttműködésnek legelkeseb szószólója volt. Mindezt tudva csodálkoznunk kell, de főképp gondolkodásra kell, hogy késztessen mindenkit az a nyilatkozat, melyet Mach a legújabb eseményekkel kapcsolatban a bratiszlavai rádión keresztül tett. Beszédében Mach többek között a következőket mondta:

> Végzetessé vált számunkra hogy hittünk mások szavában és ígéreteiben. Most világosan látjuk hová jutottunk.

Nem ártana, ha ezt sokan nálunk is eszükbe vésnék.

A fasizmus kudarca

A most lefolyt belga képviselőválasztások a demokratikus erők térhódítását és a külföldi pénzzel dolgozó rekszisták (így hívják a belgiumi fasisztapártot) csúfos vereségét hozták magukkal. Eddigi mandátumaik háromnegyed részét vesztették el. (húszból négy maradt) Különösen érdekes a németek lakta kerületek választási eredménye. Epenben a szavazók 52 és Malmedyben 57 százaléka szavazott a belga pártokra.

N.

Gyermekvédelem háború esetén Anliában

A mult év szeptember 27-én, azon a szomorú őszeleji napon amikor már úgy látszott, hogy a béke megmentésének minden reménye szertefoszlott, az angol közegészségügyi minisztériumban új akció csírája fogamzott meg.

Ennek az új akciónak az a rémség volt a szülőanyja, hogy a londoni vonatok, amelyek északra, Skótországba indultak, zsúfolásig megteltek nőkkel és gyermekekkel, akiket aggódó férjük meg apjuk a veszélyeztetett körzetből minél távolabbra akart elküldeni. Amit istenhátamögött levő, eldugott falvakban a mások szerencsétlenségén nyerészkedő gazdák akkor elkövettek, mert kis parasztházak szóbáiért akkora béreket kértek, amekkorát még a legelsőrangú városi szállodákban sem kérnek a szobáért, annak a bíróságnál volt utójátéka. Sok menekült család, amely aggodalmában és kétségbeesésében egy kis skót villáért annyit fizetett, mint egy londoni bérház bére fejében kellett volna fizetni, sőt kénytelen volt arra is, hogy több évre szóló bérszerződést kössön: megbánta, hogy elhirtelenkedte a dolgot és a bírósághoz fordult és az uzsorabér egy részét visszakövetelte.

Annyi bizonyos, hogy 1938 szeptemberében csak jómódú, sőt csak vagyonos emberek asszonyai és gyermekei hagyták el Londont meg a nagyobb angol ipari gócpontokat, amelyek háború esetén elsősorban lettek volna légi támadásnak kitéve. Ekkor gondolt az angol közegészségügyi minisztérium arra, hogy mi történnék, ha kitörne a háború, a középosztály és a proletárok gyermekeivel? A spanyol gyermekek sorsában kell-e osztozniok, akik az „ég" szón csak valami rettenetest képzelnek el, mert onnan felülről, az égből hullott a bomba a fejükre? A minisztérium nem akarta ezt bevárni, hanem gondoskodni kíván arról, hogy Londonból, Birminghamből, Manchesterből, röviden: minden városból, amelyeket légi támadás

veszélye fenyeget, a gyermekeket erre az estre előre megállapitott helyre szállitsák el és ott helyezzék biztonságba. Amint minden országban, amelyben általában a védkötelezettség, minden fegyvernemviselésre köteles férfi pontosan tudja, hová kell mozgósítás esetén bevonulnia, éppen úgy az angol gyermekknek hamarosan mozgósítási cédulájuk lesz, amelyről a gyermekek hozzátartozói megtudják, hogy „Jenny Waddington, IV. csoportbeli, a Victoria-Stationon tartozik a gyermekvédő hivatalban jelentkezni. Beosztása: Turnbidge-ben, a Trollshecke-majorban a Jones-családnál."

Már hetek óta végzik a gyermekek elhelyezése céljából az előmunkálatokat. Idegenek bukkannak fel olyan helyeken, amelyet nem szoktak turisták fölkeresni. Faluról falura, házról házra járnak. Ha kérdezősködnek, mennyire van a legközelebbi község és azt felelik nekik, hogy „Ó, az nagyon messzire van innen!", ők azt válaszolják: „Annál jobb!" El-eltünnek a kis parasztházakban, leülnek a levendulaszagú, alacsony szobákban és még mielőtt megkérdezhetné tőlük a házigazda, mi járatban vannak, ők kérdezik: Elvállalna-e egy gyermeket?" A házigazda rögtön látja, hogy nem rabszolgakereskedővel van dolga: a hivatalos címerrel ellátott jelvény biztosítékul szolgál arra, hogy a látogató becsületes ügyben jár és a közegészségügyi minisztérium megbízásából kérdezősködik. Elmondja, hogy ha a gazda elvállalja, hogy háború esetére a nála elhelyezendő gyermeket ellátja, a kormány minden gyermekért hetenként 3 shillinget fizet, ha pedig a gyermek anyja is odamegy, az anyáért heti 5 shillinget. Igaz, hogy ez az ár nem valami nagy, de a legtöbb gazda kijelenti, hogy szívesen vállal gyermeket egészen ingyen is.

Nemcsak egyes gazdáknál fognak gyermekeket elhelyezni, hanem táborokban is, amelyeket már építenek is. A szabad ég alatt rendezik be az ilyen helyeken az iskolákat. Tágas hálótermek fogadják be a gyermekeket. Zuhanyfürdők, tornatermek és tanműhelyek állnak a gyermekek rendelkezésére. Egész városokat létesítenek, amelyeknek talán soha egyetlen lakója sem lesz, ha sikerül a háborút elkerülni.

De szükség esetén négymillió gyermeket fognak az említett módon elhelyezni. Magából Londonból egymilló gyermeket. A harctértől néhány száz kilóméternyire folytatják majd a gyermekek mivelését, mintha mi sem történnék a világban. A kormánynak legnagyobb gondot okoz, hogy miképpen, hol helyezze el azokat a kisgyermekeket, akik még nem képesek arra, hogy gázálarcot viseljenek. Külön tervet dolgoztak ki, amely szerint az ország összes csecsemőit nagy telepekre viszik, amelyeket óriási vöröskeresztes zászlókkal jelölnek meg, hogy a támadó biztosan meglássa. Ezeket a telepeket a csecsemővédelem mintaintézetévé akarják kiépíteni.

Nem ötlik mindenkinek szemébe az a nagy ellentmondás, hogy amíg a jövő háborújában a felnőttek a fronton gyilkolják egymást, a legkínosabb gondossággal törődnek azzal, hogy ugyanakkor a gyermekeket megóvják a haláltól? Eljön majd az idő, amikor majd nem értik meg ezt az ellentmondást.

K. J.

Mi a faj. „A faj a lélek külseje és a lélek viszont a faj belseje!" (Rosenberg)

Mi a fontos. „Elvégre nem az a fontos ki mit eszik, a németek történelmet csináltak és ez a fontos." (Göbbels)

Szemelvények külföldi lapokból

„Ilustrovani Kurjer Codzieny" (III. 11.) A néprajzi okokra való hivatkozással a németek — úgylátszik — az imperialista hódítás útjára léptek. Ezért félő hogy újabb bekebelezések történnek. Ezeket csakis egy európai háború állíthatná meg.

„Völkischer Beobachter" (III. 18.) Dr. Göbbels „Nagy idők" című terjedelmes cikkében többek között a következőket mondja:

„Egyszerűen nem tudjuk elgondolni, hogy vannak emberek, akik ebben a nagy és fényes korszakban képesek fölizgulni akármilyen csekélységen, mint pld. a szabad kritika hiánya. Mert ez az idő a nagy, német „lehetőségek" ideje, amelyet mi, mint a Führer szófogadó szolgálói, felismerünk és segítünk kihasználni."

A **„Mariane"** (III. 22.) érdekes részleteket hoz Hitler „Mein Kamf" című könyvéből, mely a Harmadik Birodalom tevékenykedéseiben a legjobb útmutató úgy a multban, mint a jövőre nézve. Mindaz ami az utóbbi években történt az emlitett könyvben már 13 évvel ezelőtt nyiltan és világosan le volt fektetve, mint a német nép jövőben végzendő feladatai. A lap ezenkívül a Harmadik Birodalom vezérének különböző alkalmakkor tett nyilatkozatait hozza:

„A német kormány híven teljesíti az aláírt szerződéseket ... a locarnói egyezményből származó minden kötelezettségünket teljesíteni fogjuk." (A locarnói egyezmény fölmondása).

„A Birodalom a demilitarizált zóna tiszteletben tartását Európa megbékélése adalékának tekinti." (A Rajna-vidék megszállása).

„A Harmadik Birodalomnak nincs kedve Ausztria belügyeibe beavatkozni és nem áll szándékában bekebelezni vagy elfoglalni azt." (Ausztria bekebelezése).

„A meglepetések ideje emúlt." (A szeptemberi mozgósítás és a szudéta-vidék elfoglalása).

„A szudéta-vidék az én utolsó területi követelésem Európában. Mi nem kivánjuk a cseheket." (Cseh- és Morva- ország megszállása).

A **„Deutsche Justitz"** német hivatalos lap írja:

„Az aki külföldi rádió állomások olyan híreit melyek a Birodalom virágzásának, a kormány és a nemzeti szocialista párt tekintélyének árt, mások előtt megismétli, öt évig terjedő börtönbüntetést kap." Azonkívül „a moszkvai rádió társas hallgatása az állam közbiztonsága elleni összeesküvést előkeszítő bűntény."

A **„Daily Express"** jelentése szerint kb. 1000 cseh repülőgép hagyta el az országot a bevonuló német hadsereg elől. A benzin- és olajtartalékokat pedig kiöntötték.

„Dnevnik" (Sofia) (III. 22.) „Balkán népeinek a középeurópai események hatása alatt meg kell próbálniok elsimítani az egymásközötti ellentéteket, hogy egyesült akarattal nemzeti függetlenségük megmentésére megteremtsék a közös alapot. Azon kell dolgozniok, hogy a Népszövetség erejét és a kollektív biztonság elvét újból visszaállítsák."

A **„Manchester Guardian"** (III. 20.) közli a gyarmatokra vonatkozó új nemzetiszocialista elméletet:

„Amikor Németország kiegészíti közigazgatási rendszabályait akár azokon a gyarmatokon, melyeket kárpótlásként kaphat, — kiépíti saját „gyarmati elméletét", melynek alapján úgy saját népe, mint az egész világ szemében „joga" van a gyarmatbirodalom megteremtéséhez. Természetes hogy ezt a „jogot" a fajelmélet érveivel támasztja alá. A német „kiválságos faj" és eszerint joga van más „fajok" fölött uralkodni. Az afrikai bennszülöttek természetüknél fogva az alsóbrendű fajokhoz tartoznak. Ezeknek semmiesetre sem szabad asszimilálódniok (beolvadniok), ha-

nem feltétlen a „magasabbrendű faj" vezetése alatt kell állniok.

A külföldi német lapokat irányító hivatalos nemzetiszocialista intézmények a német „gyarmati elméletet" röviden kilenc pontban foglalják össze: 1.) a bennszülötteket nem szabad az európai civilizáció szokásaival megismertetni. 2.) az európai civilizáció és technikai haladás kizárólag az északi ember és az árja lélek alkotása, ezért azok összeegyezhetetlenek a bennszülöttek faji alsóbbrendűségével. 3.) csak németek vagy hozzájuk közelálló fajúak lehetnek polgárok. 4.) nem szabad németek és bennszülöttek között házasságoknak létrejönni. 5.) a bennszülötteket saját kulturájukban kell nevelni. 6.) a bennszülötteknek nem lehet szavuk a bíróságokban, melyek élén a németek állnak. Az igazságszolgáltatásnak gyorsnak kell lennie. Ítéletet kimondani „a fehér ember felügyelete alatt álló törzsfőnöki tanács" útján is lehet. 7.) Egyes gyárüzemek és ültetvények érdekei alárendeltek a gyarmat, mint egész érdekeinek. 8.) a bennszülöttek vallási életében nem szabad beavatkozni. 9.) nem szabad a bennszülötteket anyagilag kizsákmányolni.

A **„Times" (III. 21.)** Cseh és Morva-ország új helyzetéről szóló jelentésében többek között kiemeli, hogy Olmützben a Masaryk-teret Adolf Hitler térre, a Wilson-teret Göring tábornagy térre, az Október 28-áról (Csehszlovákia függetlensége kikiáltásának napja) elnevezett utat pedig Március 15-re (a függetlenség elvesztésének napja) keresztelték.

„Die Weltwoche": Anglia ma hatszor többet költ kémkedésre, mint a világháború idején. 1934-ben elég volt 180.000 font, 1936.-ban már 280.000, 1937.-ben 350.000 font. Az 1938-as politikai válság alatt még 100.000 fontot adtak hozzá, ma pedig eléri az 500 000 fontot, ami kerek 130 millió dinárnak felel meg.

„Völkischer Beobachter" 1939. (IV. 1.) „1938 májusában az a hazug hír terjedt el, hogy Németország meg akarja támadni Csehszlovákiát. E hírt a prágai angol katonai atassé és Benes úr terjesztette, pedig jól tudták, hogy Németország semmiféle intézkedést nem foganasított, amelyek igazolták volna Németország támadó szándékait." (Vajjon ki hazudott? szerk.)

Szemelvények

A szavazati jog, mint a demokratikus és parlamentáris uralom eszköze, biztosítja a nép részvételét az uralomban. Annak azonban, hogy a nép ilyen részvétele a szavazati jog útján biztosíttassék és hogy az ilyen környezetben minden polgár politikailag szabad és egyenlő legyen a jogokban és kötelezettségekben. Amikor és ahol a polgárok politikai jogaiban nincs szabadság és egyenlőség, ott nincs demokrácia sem és ennél fogva igaz szavazati jog sincs. Hapedig a szavazati jog intézménye az elnyomás alatt is fönnáll, akkor ott e joggal való közönséges visszaélésről van szó, vagy arról az óhajról, hogy ezen visszaélésnek szebb külszínt adjanak. De a demokráciával semmi féle kapcsolata, semmi féle közössége nincs . . .

Vladimir Szimics: A szavazati jogról a demokráciában.

(A politika és társadalom könyvtár: 23 kötet. A szavazási jogból).

Hogy a parlament milyen viszonyban lesz a néppel, illetőleg saját választóival, természetesen attól függ, hogy milyen módon választották meg. Minél kevésbbé, vagy kevésbbé szabályosan, vesz részt a nép annak megválasztásában, annál kevesebb köti őt, hogy a nép hangulatával számoljon és annál inkább kénytelen azon tényezők hangulatával számolni, melyektől a választások

függnek. Ez azt jelenti, hogy a rossz választási rendszer és a rossz választási gyakorlat nem csak egy mesterséges parlamenthez vezet, mely nem hoz politikai békét az országnak, hanem eltávolítja a parlamentet a néptől. Ettől, természetesen, legtöbbet a nép ügye szenved. Végül is az egész a választónak a választóhelyen történő helyes (vagy szabályszerű) döntésének a kérdéséhez vezet, mellyel e cikket el is kezdtük. E döntéstől nem csak az függ, hogy ki lesz konkrétan az ő járásának képviselője, hanem, hogy egyáltalán milyen parlamentet kap. Mennyire lesz az, nem csak a törvényhozó hatalom egy szerve, nem csak képviselet, hanem népképviselet is.

Ljuba Radovanovics

A választók és képviselők viszonya. — „A politika és társadalom" könyvtár 23 kötet. A választó jogból.

A nemzeti szocialista oktatás. . . A valóban tudományos nevelésre csak a vezetőnek van szüksége. A vezetettek tömegének teljesen elégséges a felvilágosító oktatás. Mindig lesznek majd művelt és kevésbé művelt emberek. A nyelvek, a számtan magasabb kérdéseinek és a természettudományok mély titkainak ismeretét csupán egy kisszámú csoport számára kell fenntartani... Viszont mindenkit, még a legegyszerűbb férfiakat és nőket is, nacionalista szellemben kell nevelni. (Kieckebusch: Deutsche Schule.)

INNEN-ONNAN

Anglia a második helyet foglalja el a világ kőszén-termelésében, autógyártásában (évente 481.000), az ón kitermelésében (maga az anyaország), valamint a nemzeti jövedelemben; **Kanada** (angol dominium) a Föld papirgyártásában; **Franciaország** a világ vastermelésében; **Hollandia** (Holland-India) a világ kaucsuktermelésében (a világtermelés 1/3-a) **Németország** a villamosáram termelésében, vas- és acél-gyártásban, sör, répacukor és műgyapotgyártásban, valamint burgonyatermelésben; **Olaszország** az olivaolaj (olajfa-bogyóból készült olaj), a szén-, higany- és magnezit-termelésben; **A Szovjetköztársaságok Szövetsége (SSSR)** az árpa- és zabtermelésben, valamint a só- és arany-bányászatban, úgyszintén a petróleum előállításában (a világtermelés 12%-a); **Kina** a búza és nyersselyem-termelésben. **Az Amerikai Egyesült Államok (USA)** területén van Földünk második kikötője (New-York város). Ennek évi forgalma 53.108.000 tonna (1 tonna = 10 métermázsa). Második helyen áll a dohánytermelésben, szarvasmarha és juh tenyésztésben, valamint a nádcukor-gyártásban. **Brazilia** (Mult számunkból véletlenül kimaradt.) Első helyen áll a világ kávétermelésében, olyannyira, hogy gyakran a tengerbe is jut belőle. A kakaó-termelésben azonban csak a második helyet foglalja el. **Columbia** a platina-termelésben vallhatja a magáénak a második helyet.

A tehnika köréből

A tehnika haladásának fényes bizonyítéka a mai számoló-könyvelő-gép. Ezek a gépek a szöveget leírják és egy munka-menetre 4—10 féle munkát végeznek. Vannak olyanok is, melyek egy óra alatt 350—400 könyvelési tételt dolgoznak fel. Statisztikai munkáknál pedig óránként 24.000 tételt képesek feldolgozni.

*

A világ legrégibb földalatti vasútja Londonban van. 1890-ben épí-

tették. A második a budapesti. 1896-ban épült. A harmadik földalattit Amerikában, Boszton városában építették 1897-ben, miután a budapestit tanulmányozták. A negyedik földalattit ismét Londonban építették 1898-ban, az ötödiket Párisban 1900-ban, a hatodikat New-York város építette 1904-ben. Ma már a világ minden metropoliszában vannak földalatti vasútak.

*

A világ legnagyobb hídja a szanfranciszkói (Amerika) aranykapu öble felett vezet. 1937-ben adták át a forgalomnak. Ez eddig a legnagyobb ívnyilású függőhíd. A csaknem 230 méter magas pillér oszlopai között kb. 70 méter magasságban húzódik az 1240 m hosszúságú híd-test. A híd teljes hossza feljáratokkal együtt 2.730 méter. Acélszerkezetének teljes súlya 101.6000 tonna. A négy, egyenként 93 cm átmérőjű tartókábel több mint 22.000 tonát nyom.

A Föld hideg-„sarka"

Eddig a szibériai Verhojanszkot tartották a Föld leghidegebb pontjának, mert ott a hőmérő —70°C is alászáll. Mint a La Geographie szemle közli, Obrucsev tanár 12 évi megfigyelés alapján megállapította, hogy Verhojanszknál hidegebb hely is van Kelet-Szibériában, mégpedig Oimekon, Ondigirka mellett. Itt már —78° C is mértek. Oimekon tehát a Föld hideg „sarka." Érdekes, hogy az a mintegy ezer ember, aki a vidéken lakik jól elviseli ezt a borzalmas hideget, éppen úgy az iramszarvasok, lovak és tehenek is, melyek tanyáikon élnek.

Könyvszemle

Illyés Gyula: Magyarok (naplójegyzetek)

I. Gy., aki béresczaládból küzdötte fel magát, elismert íróvá, a magyarországi meredek, nehezen járható társadalmi létra legfelsőbb fokára, most naplószerű feljegyzésekben küldi szét ríogató és gyakran valóban riasztó megfigyeléseit és gondolatait „népének" a magyar „szegénységnek" válságáról. A jobbról, fél-balról és balról érkező részben együgyű részben nagyon is jogos támadások villámai közepette álló I. Gy. az Ady utáni — a teljes szocialitás után tapogatódzó — nemzedék mindenesetre kiemelkedő, tehetséges egyénisége. Gyakran tévelygőn, avatagnaivan, a fajelmélet szédületes szélein táncolva, vagy egészen elmerülőn a tengerré dagadt problémában, de mindig vívódik és hadakozik, mégpedig belső szükségből hadakozik „népének" sorsával és sorsáért. A „Puszták népe" című könyve óta, melyben a gyerekkori élmények közvetlenségével, belsőséggel és ugyanakkor realisztikus fény megdöbbentő érettségével először világított rá a nagybirtok mezőgazdasági cselédségének külső és belső életére, I. Gy. minden könyve érdeklődésre tartbat számot; kritikával bár, de el kell olvasni őket.

Meg van írva ebben a könyvben, hogy I.-nek a testi-lelki nyomorgatásban első mestere, világoltozója Petőfi költészete volt. Ez-e az oka vagy más, de I. lelki beállítottsága elsősorban a költőé, íróé, mondhatnók literátoré — még akkor is, ha harcol. Mintha tollat és könyvet szorongatva látta volna meg a napvilágot, számára állásfoglalás csak irodalmi eszmevilág keretei között lehetséges. Az időszerű politikai harcok pártjaival csak barátkozik-magyarázkodik, de igaz közösséget egyikükkel sem érez. „Ahogy irodalmi pártállásom, úgy politikai pártállásom sincs, — írja — eszményeim azonban vannak. Letünt idők nagy lendületei nyügözik le képzeletét

és rokonszenvét, így a Bánffy korszak agrár—szocialista mozgalmainak példaadasai tettben és magatartásban, de már ennek a „honi talajból sarjadozott szocializmusnak" mai formáit nem tudja kitapogatni. Pedig másnak adott tanácsaiban tudja: „Hogy igazi mondanivalód megtaláld, ahhoz elmélyedés kell, nemcsak a néplélekbe, de egy kicsit a történelembe és olyan gyanús hangzású tudományokba is, mint például a szociologia." De mert szerinte: „a földmívelő nép a magyarság egyetlen szilárd pillére... és életerős proletárságunk nincs", a tájékozatlanság olyan állapotában kell megállnia, amelyben különköddésekre ragadtatva joggal idézi fejére a két kulacsosság vádját és a regresszivjövő bejósolását. És mégis határoltságukban is rendkívül érdekesek ezek a feljegyzések, legalábbis azokban a részletekben, amelyek harc, kiáltó vállalás, kiállás a „nép" mellett, tehát mélyebb értelemben politikai tett — egész a pörbefogottságig, az elítélésig. Ami I.-t megmenti, a körötte fortyogó boszorkánykonya fölé emeli, talán az, hogy irodalmi eszményei példásak: Petőfi és Ady. Az Ady utáni sorsbonyodalomban egy kérosgyerek által újra felfedezett Petőfi. Így I. sokban egy, egyénileg Petőfiben csucsosodó, nagy lendületű hagyomány folytatója, melynek a félszeg történelmi helyzet folytán a regresszió rontásai közepette, ismét előkelő szerep jutott és amelynek „eszmevilágában a magyarság fogalma a legmagasabb eszmékkel keveredik, melyeket az irodalom maga elé tűzött." És így, ez az íróember, sohasem feledi eredetének, a megalázott cselédségnek gyötrelmeit és ilyen vonatkozásban sohasem oseréli fel Petőfi kardját Arany puha megalkúvásával (bármennyire keresne is — belső okokból — e gyengékre mentségeket, igazolásokat) Minden szépség imádatába belecavatkozik harciassá formálón a gyászos háttér és a milliós szegénység karának tudata. „De mi értelme dalodnak is barátom, ha a fül, melynek be kellene fogadnia, az éhség vérapadásától dobol s a szájat, mely a dalokat ismételné, vacogással tölti meg a hideg. De az az irodalom, mely téged nevelt, a magyar, vajjon nem mindég a nép kérdése volt-e, a nyelvében élő nemzet életéé? Csak az en rögeszmém volna, hogy felelnem kell ezért a népért?" Így ír, miközben kutatja és jegyzi szülővidékének társadalmi adatait.

✶

I. Gy. családja férfi ágon ozorai származású, mely falu váraval századokon át az „Esterházy birodalom" börtöne, úriszéke, hatetszik fővárosa volt. Ezért sok nevezetest tud jelenteni a helységről es lakosairól. „A vár kapujában még ma is elmerenghet a kőből rakott mesteri faragású deresen a mult idők szerelmese." A környék ma is „egy tagból álló ezer holdak." Sokan e vidéken barlanglakásban laknak és az emberek nagy része abból él, amit út közben fölkap és „ozorai ridiküljébe" vagyis a hóna alá csapott zsákba belerejt. „Politikai hitvallására nézve a barlangok jórésze 1935 nyarán lelkes nyilaskeresztes volt. Cipőt általában nem hordanak, de csaknem valamennyi férfi, az egyik szomszédos földesúr pártjának egyenruhájaképp zöld inget visel."

✶

De Ozora, a züllött falu és hajdani birodalmi székhely csak kis foltja a Dunántúlnak, melynek magyarsága kihalóban van. I. utaztában különösen a déli megyékben, de feljebb is mindenütt szörnyű pusztításait találta az egykének és a másképeni lassú kiveszésnek. A kisbirtokon az egyke dúl, a nagybirtok cselédségét a gyermekhalandóság tizedeli. A német nyelvű betelepülő „aki már a háború előtt is elsőbbrendű állampolgárnak érezte magát," a csak magyarul tudónál, és „betelepedése óta minden kormányzat őt dédelgette", anyagilag és területben gyarapszik. „Tolna megye belső része, a híres Völgység, Vö-

rösmarty tájképzeletének alakítója, teljesen német."

*

A két kötetes írás tulajdonképen útinapló: a felzaklatott, balsejtelmektől bolyongni, meggyőződni hajtott lélek feljegyzései. Kölcsey, Vörösmarty, Ady tragikus érzése, a magyar klasszikus költészet emo vezérszólama, ma ismét zeng. 1933-tól 1938-ig a költő mintha mindig úton lenne. Először szűkebb honát, a Dunántúlt szeli át nyugtalanul, hogy kocsisában, Beszédes bácsiban is, szinte mitologikusan megszemélyesítve, veszendő fajtájának állapotára meredjen. „Beszédes bácsit a magyarság sorsa nem érdekli, kénytelen vagyok denunciálni őt" — írja a költő. „A választójog sem érdekli és a kormányzat sem... az ellenzéktől sem vár semmit... az ég-világon semmi sem érdekli, semmit sem remél... Halálos hidegség száll szivemre, ez a közöny ez a hallgatás nagyobb rémülettel és nagyobb részvéttel tölt el, minha egész úton kétségbeesett jajongást hallottam volna. „Kiérnek a tanyára: Beszédes bácsi illedelmesen leemeli kalapját, arca megint olyan, mintha vigyázban állna." Az utast rémület és kétségbeesés fogja el: a népi sarj minden meleg érzésével, iskolázott igyekezetével nem talál kapcsolatot fajtájával. „Mintha egy őrülttel utaztam volna" — írja. A szörnyű „erkölcsi fertő" az oka ennek? vagy van itt más hiba is, tudniillik magában a változtatni akaróban, I.-ben? Nem-e más világgal, emberrel áll szemben, mint amit megérteni tud, amihez egyáltalán kapcsolódni képes? Talán ez a magyar népi veszendőség is egy bizonyos fokon már csak agyrém?

Mindenesetre a probléma kilincse és sarka máshol van. De eddig a gondolatig I. mar nem jut el, hiába utazik Franciaországban (és előzőleg Oroszországban) hiába tartózkodik hosszabb ideig a párisi szellemi munkások, régi ismerősei körében, hogy mintegy külső magaslati pontról igyekezzék eligazodni a hazai bonyodalmakban. Vagy túlságosan irodalmi az ismerősök köre (a baloldaliak rejtelmesen csak keresztnevükkel szerepelnek), vagy az ő szavukból is csak azt hallja ki, amit sajátos zöngéskre, problématikára hangolt füle felfoghat.

Oláh István

Krónika

— Egy amerikai szenátor megjegyezte, hogy az amerikai alvilág módszereinek legszebb példái a diplomáciai életben születtek meg.

— Csehországban az utóbbi időben nyolc nap alatt tizennyolc ezer embert tartóztattak le.

— Hivatalos kimutatás szerint Beográdban 2.501 milliomos él.

— Francó Spanyolországában a koncentrációs táborokban végzett kényszermunkát a „munkanélküliség csökkenésére megindított közmunkának" nevezik.

— Smidt Ottót, a világszerte ismert orosz északsarkkutatót az orosz Tudományos Akadémia alelnökévé választották. Ezzel kapcsolatban a szovjet-kormány felmentette őt az északsarki tengeri utak központi igazgatóságának vezetésétől. Ezt az állást most Papanin Iván szovjet-tudós tölti be. Papanin volt a vezetője annak a tudományos expediciónak, amely 1937 és 38-ban 273 napot töltött az északi sarkon és anak környékén egy uszó jégtáblán.

— Az Egyesült Államokban ez év februárjában 10.760.000 munkanélkülit tartottak nyilván, 108 ezerrel többet mint 1938 februárjában.

— Lebrunt 506 szavazattal 396 ellenében újra megválasztották

Franciaország köztársasági elnökévé. Hét évvel ezelőtt 633 szavazatot kapott 144 ellen.

— A német birodalom közoktatásügyi miniszter a müncheni egyetem hittudományi karát bezáratta azért mert a hallgatók a katolikus egyházi hatóságok tanácsára két nemzeti szocialista tanár előadásait nem látogatták.

— Cardenas mexikói köztársasági elnök rendeletére kiutasítottak mexikó területéről három spanyol fasiszta vezért.

— Bulgáriából ezentúl csak a szabad devizájú országokba lehet búzát eladni.

— Április 1.-én lépett életbe az új francia—jugoszláv kereskedelmi szerződés. A szerződés lehetőséget nyújt a Franciaországba irányuló jugoszláv kivitel megháromszorozására.

— Dániában április elején országgyűlési választások voltak. Az eddigi erőviszonyok változatlanok maradtak és a szocialista párt ezentúl is a legerősebb parlamenti párt marad.

— Németországban elrendelték az ifjúság katonai megszervezését. Minden gyermeket 10-től—18 évig katonai szellemben nevelnek.

— Jugoszláviában a hivatalos kimutatás szerint állandóan csökken a házasságkötések száma. 1936-ban 48 ezerrel kevesebb házasságot kötöttek mint 1921-ben.

— A magyar kormány három hónapja betiltotta a „Magyarság" című nyilas lapot, mert Erdély visszacsatolását követelte.

— Göbbels, német propaganda-miniszter nyilatkozata szerint görögországi útjának célja az ottani nép megismerése volt.

— Jugoszláviában 1.400.000 parasztcsalád nem tud megélni a földjéből.

— A belgiumi flamand nacionalisták Tyso „önálló" Szlovákiájának példáján okulva lemondtak az önálló flammand államról.

— Franco tábornok kijelentette, hogy fel kellene akasztani mindazokat, akik a spanyol polgárháborút előidézték. A spanyol polgárháborút tudvalevően Francó tábornok lázadása idézte elő.

— A múlt évben minden jugoszláviai alattvalóra fejenként 330 dinár államteher jutott.

— A barceloniai új állami hatóságok első kulturtéynkedése bikaviadalok rendezése volt.

— A Stojadinović kormány háromméves uralmának kiállitásán elfelejtették kimutatni, hogy a fejenkénti évi jövedelem 5354 dinárról 2875 dinárra esett.

— Csak két főváros van a világon, ahol az elmúlt évben az élelmiszerek árai 40 százalékkal emelkedtek: Tokió (a kinai háború miatt) és Beograd.

— A belga képviselőválasztások eredménye a rexisták (belga fasiszták) óriási veresége. Mandátumaik három negyedrészét elvesztették.

— A német sajtó állandóan azt bizonyítgatja, hogy az angol segélynyújtás a kisállamok szabadságát és függetlenségét veszélyezteti.

—A spanyol menekülteket Franciaországban a kormány és hatóságai állandóan zaklatják. Bonnet és Flandin satjói szerint a spanyol menekültek lelkesülten „jelentkeznek" az idegen légióba és az erődítményeknél folyó kényszermunkákra. Mexikó kormánya elhatározta, hogy a spanyol menekültek 40 százalékának otthont nyújt.

— Április 11.-én Magyarország kilépett a Népszövetségből.

— A spanyol polgárháborúban 1.200.000 ember esett el.

— A londoni német követség cáfolja az „Oeuvre" azon hírét, hogy a londoni és a párisi német követségek utasítást kaptak Berlinből, hogy az Angliában és Franciaországban élő német állampolgárokat hívják fel a hazamenetelre.

— Algir több városában és falvaiban a lakósság tiltakozó gyűléseket tartott Albánia olasz megszállása ellen.

— A Reuter hírszolgálati iroda jelenti Sánghájból, hogy a Japánok által meghódított területen az angolellenes propoganda mindinkább erősödik.

— Április elején megkötötték a szovjet—japán halászati szerződést. Az új szerződés szerint Japán beleegyezik a Szovjet követeléseibe és 37 halászati kerülettel kevesebbet használhat, ezenkívül magasabb bérleti díjat fizet.

— A svájci szövetségi tanács elrendelte a kávé-, cukor-, rizs-, olaj-, zsír-, széna- és egyéb takarmány tartalék emelését.

— Gogolj, híres orosz író születésének 130-ik évfordulója alkalmából a népbiztosok tanácsa elhatározta, hogy az állami tanárképző intézetet Gogoljról nevezi el.

— Az „önálló" Szlovákia lapja egy koncentrációs táborok létesítésére vonatkozó rendeletet közöl.

— A beográdi Operaház Muszszorgskij, orosz zeneszerző százéves évfordulója alkalmából ünnepi előadás keretében bemutatja a szerző főművét: a „Boris Godunov" című operát.

— A palesztiniai angol hatóságok koncentrációs táborokba szállították Hanuma Nasárt, az arab nőmozgalom vezetőjét.

— A Szkutarit védő nyolcszázfőnyi albán katonaság háromszor verte vissza az óriási számbeli és tehnikai fölénnyel rendelkező olaszokat és csak amikor municiója elfogyott, adta fel a várost.

— Brazilia visszatért a szabadkereskedelemhez és megszűntete a devizakorlátozást.

— A francia lapok szerint Olaszország 900 ezer embert mozgósított. Ezek közül félmillió Abesziniában Spanyolországban és Albániában „tartja fenn a rendet".

— A bolgár kormány betiltotta a „Harcok" című nemzetiszocialista pártot.

— Lengyelországban több előkelő ellenzéki politikus kiengedtek a börtönökből és koncentrációs táborokból.

— Mint a Reuter jelenti Pozsonyból, Szlovákai bevezeti a nürnbergi törvényeket és két kategóriába osztja polgárait.

— A svájci hadügyminisztérium elrendelte, hogy minden húsz és hatvan év közötti férfi tartozik katonai segédszolgálatot teljesiteni.

— A Daily Telegraph gibraltári tudósítója jelenti, hogy Cadizban újabb olasz csapatok szálltak partra.

— A jugoszláv gyáripar 1938-as évben 3054 különböző üzemet számlált 15 milliárd dinárt kitevő össztermeléssel. A befektetett tőke 46% külföldi eredetű. A külföldi országok közül az első helyen Németország Csehországgal, utána Franciaország, a harmadik helyen Anglia áll, utánuk jön: Svájc, Olaszország, az Egyesült Államok, Magyarország, Belgium és mások. Legjobban az élelmiszer ipar van kifjelődve, 884 üzemmel, utána a faipar 403, a szövőipar 390 üzemmel. Az ipari fejlettség bánságokként így alakul: Szávai 22.25%, Drávai 25.83%, Dunai 18.58%, Beograd 7.85%, Drinai 5.81%, Morovai 4.41%, Tengermelléki 3.18%, Vardar 2.60%, Vrbászi 1.67%, Zetai 0.93%.

— Egyes ujság hírek szerint az angol kereskedelmi kiküldött elcsodálkozott azon, hogy az orosz kereskedelemügyi miniszter foltozott nadrágot hord, míg ugyanakkor halikrával töltött zsemlyét eszik.

— Az amerikai tudósok azzal a kérdéssel fordultak az amerikai kormányhoz, hogy háború esetére szigeteket létesítsen a tudományos kisérletekhez szükséges állatok részére.

— A konjuktura csökkenése Amerikában a mult évben legerősebben a vas és acéltermelés hanyatlásából látható.

— Olaszországban tilos Bocaccio Voltaire, Zola és Tolstoj könyveit olvasni.

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA:

Jugoszláviában:

Egy évre 36.—, félévre 20.—, negyedévre 10.— dinár.
Egyes szám ára 4.— dinár.

Magyarországon:

Egy évre 5.—, félévre 2.50, negyedévre 1.25 pengő.
Egyes szám ára 50 fillér.

Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük feltüntetni a küldött összeg rendeltetését

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlájára küldje előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyformán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újitsa meg előfizetését!

Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk vissza. Csak teljes névvel és cimmel ellátott kéziratokat veszünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért trója felelős. Levelek és kéziratok Administracija i redakcija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.

„HID“ literarni časopis, izlazi deset puta godišnje.

Odgovorni urednik i izdavač: *Mayer Ottmar*, Subotica, VII. Kragujevačka 4.

Štamparija BRAĆA FIŠER, Subotica

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA

Deviza — külföldi fizetési eszköz
demilitarizált — katonailag kiürített
dominium — angol gyarmat
Ekszpedició — kutató társaság
Impérium — hatalom
Kartell — ipari és kereskedelmi vállalatok szövetsége
kollektív — közös
Literátor — irodalmár
Mitosz — hitrege, istenekről szóló mese
mitologikus — hitregeszerű
modern — újszerű
metropolisz — világváros
Primitív — kezdetleges
profit — üzleti nyereség, haszon
Regressziv — visszahanyatló
realisztikus — valóságos
Trószt — l. kartell
tragikus — szomoru

Szerkesztői üzenet: Értesítjük olvasóinkat, hogy Ady Endre „A Május szabad" című verse rajtunk kívül álló okokból kimaradt. Anyagtorlódás miatt jelen számunkban nem közölhettük: Zala János: A százéves Muszorgszki, Vértes Árpád: Emigránsok, és Pálics Miklós: A jugoszláviai munkásbiztosító kérdései című írásokat.

KIADÓHIVATALI HIR

Munkatársunknak, LATÁK ISTVÁN-nak „SZÜRKE NAPOK" c. novelláskötetét, hogy a HID legszegényebb vidéki olvasói is megszerezhessék; a pénz előzetes beküldése esetén 33%-os engedménynyel kapják meg.